

UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA PRÁVNÍCH DĚJIN

Diplomová práce

Vývoj právní povahy elektrické energie

a

zásahy státu do její distribuce

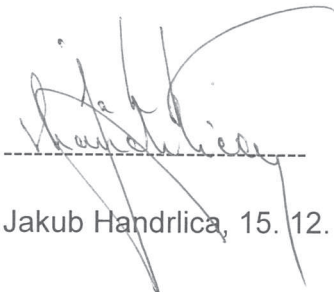
Zákonodárství nástrojem zabezpečení veřejného zájmu v energetickém průmyslu
v rakousko – uherském a československém právním řádu
v druhé polovině 19. století a během trvání první Československé republiky

Autor: Jakub Handrlica
Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Vladimír Kindl
Oponent: Doc. JUDr. Ladislav Soukup, Csc.

2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil veškeré prameny, v nichž jsem pro svojí práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Jakub Handrlica, 15. 12. 2005

Poděkování

Autor děkuje vedoucímu této diplomové práce, Doc. JUDr. Vladimíru Kindlovi za vstřícný přístup během přípravy předkládané práce, za jeho cenné připomínky a v neposledné řadě za pečlivé přečtení celého textu.

Obsah

Úvod	7
Část první: Elektrifikace území českých zemí	10
Část druhá: Právní úprava energetického sektoru jako součást živnostenské regulace	12
2. 1. Právní úprava předlitavská (rakouská).....	13
2. 1. 1. Živnostenský řád ze dne 20. prosince 1859, č. 227 ř. z.	13
2. 1. 2. Nařízení ministra obchodu a vnitra ze dne 25. března 1883, č. 41 ř.z. o živnostenském zřizování a provozu elektrárenských závodů k účelům osvětlovacím, k účelům pohonu a k jinakému upotřebení v živnostech a v domácností.....	14
2. 1. 3.. Nařízení ministerstva obchodu ze dne 3. března 1894, č. 82 ř.z. o označování měřičů spotřeby elektrické energie	15
2. 2. Právní úprava zalitavská (uherská).....	16
2. 2. 1. Zákonný článek č. XVII/1884 o živnostenském podnikání	16
2. 2. 2. Další předpisy uherského práva.....	17
2. 3. Význam živnostenskoprávní regulace pro rozvoj elektrárenského průmyslu	17
Část třetí: K soukromoprávní povaze elektrické energie (exkurs)	18
Část čtvrtá: Právní úprava elektrifikace.....	23
4. 1. Úvod.....	23
4. 2. Právní úprava elektrifikačního procesu v období před první světovou válkou ve Velké Británii, Itálii, Švýcarsku, Francii a v Německu.....	25
4. 3. Osnovy rakouských elektrifikačních zákonů vypracované před r. 1918 ...	30
4. 3. 1. Osnova zákona z r. 1908	30
4. 3. 2. Návrh zákona o soustavné elektrisaci Moravy z r. 1914	32

4. 3. 3. Tzv. „Krasnyho“ osnova energetického zákona z r. 1918	34
4. 3. 4. Exkurs.: Pojem tzv. pravé koncese a jeho uplatnění v rámci energetického průmyslu	37
4. 4. Činnost zemského českého správního výboru na poli soustavné elektrifikace	43
4. 5. Exkurs: Pojem veřejného podniku	45
4. 6. Zákon ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. o státní podpoře při zahájení soustavné elektrisace (elektrizační zákon) a předpisy související	49
4. 6. 1. Definice soustavné elektrifikace v československém právu	52
4. 6. 2. Státní podpora elektrifikace	54
4. 6. 3. Ochrana veřejných zájmů	59
4. 6. 4. Elektrárenské podniky všeužitečné	65
4. 6. 5. Řízení stavební, živnostensko-policejní a vodoprávní týkající se všeužitečných elektrárenských podniků	76
4. 6. 6. Elektrárenské podniky bez práva všeužitečnosti	78
4. 6. 7. Evidenční knihy elektrárenských podniků	80
4. 6. 8. Zápis elektrických vedení do pozemkových knih	81
4. 6. 9. Smírčí řízení podle právní úpravy v zákoně ze dne 23. září 1919, č. 524 Sb. z. a n.	83
Část pátá: Kartelové zákonodárství a energetický sektor	85
5. 1. Československý kartelový zákon z r. 1933	85
5. 2. Smlouvy o úpravě dodávek elektrické energie a kartelové právo	86
5. 3. Smlouvy v energetických sektorech nepodléhající zápisové povinnosti ...	88
5. 3. 1. Smlouvy koncesní uzavírané mezi soukromými elektrárnami a obcemi	88
5. 3. 2. Velkoodběratelské úmluvy elektráren s obcemi	89

5. 3. 3. Úmluvy elektráren s obcemi nebo obecnými elektrárnami o výrobě, nebo odběru.....	89
5. 3. 4. Velkoodběratelské úmluvy elektráren s obcemi s výlučnou klauzulí	89
5. 3. 5. Úmluvy uzavřené mezi tzv. přespolními elektrárnami na jedné straně a obecnými nebo soukromými elektrárnami nebo průmyslovými velkoodběrateli, kteří mají vlastní elektrárnu na straně druhé	90
5. 3. 6. Úmluvy mezi elektrárnami a průmyslovými velkoodběrateli, kteří mají též vlastní elektrárnu.....	90
5. 3. 7. Úmluvy sousedících všeužitečných elektrárenských podniků	90
5. 4. Smlouvy v energetických sektorech podléhající zápisové povinnosti	91
5. 4. 1. Úmluvy mezi elektrárnami a průmyslovými velkoodběrateli, kteří mají též vlastní elektrárnu.....	91
5. 4. 2. Tzv. »rajonovací úmluvy«	91
Část šestá: Právní úprava energetického průmyslu v pramenech mezinárodního práva veřejného	93
Shrnutí a závěr.....	95
Použité prameny	97

Úvod

Je hned několik dobrých důvodů, proč pojednat o významu energetického průmyslu přes prisma právněhistorického vývoje tohoto specifického sektoru národního hospodářství. Za současné národohospodářské situace, která je poznamenána procesy liberalizace a privatizace strategických odvětví, kterých majetková kontrola přechází do rukou soukromých subjektů, je aktuální otázkou právě problém efektivní alokace odpovědnosti za zabezpečení veřejného hospodářského zájmu. I z úhlu pohledu uvedeného konstatování může být studium a analýza vývoje právní úpravy v oblasti energetického průmyslu přínosná a inspirující. Nebude snad nemístnou odbočkou, zmíním-li se o významu předního recentního rakouského administrativisty Günthera Winklera v rámci studia této problematiky.¹ Günther Winkler velice přiléhavě poukázal na dějinný fakt, že právní regulace energetiky mění svůj charakter v závislosti na významu energetického sektoru pro společnost jakom celek. Děje se tak zejména v těch právních řádech, které kladou vysoký důraz na substrát hodnot, označovaných divergentně jako »*Gemeinwohl*«, »*service public*«, »*Daseinsvorsorge*« atd.² Jestliže se pak ve svých počátcích státní regulace a s ní spojená ingerence omezuje na rámec živnostenské úpravy, dochází

---

¹ Zejména: Winkler, Günther: Elektrizitätsrecht. in: Weber, Wilhelm / Wenger, Karl / Winkler, Günther: Beiträge zum österreichischen Wirtschaftsverwaltungsrecht. Jupiter Verlag. Wien 1962. s. 70 an.; Týž: Das Elektrizitätsrecht. (Gesetzgebung als Instrument der staatlichen Wirtschaftspolitik). Springer Verlag. Forschungen aus Staat und Recht 125. Wien 2000.

² Srov.: Le Nestour, Chantal / Zinow, Bernd – Michael: Rechtsfragen des »*service public*« RdE 4/1994. s. 129 an. Stejně i: Eichhorn, Peter: Zwölf Thesen über das öffentliche Interesse an und in Unternehmen. in: Thiemeyer, Theo (Hrsg.): Öffentliche Bindung von Unternehmen. (Beiträge zur Regulierungsdebatte). Gert von Eynern zum 80. Geburtstag gewidmet. Nomos Verlagsgesellschaft. Baden Baden 1983, s. 73 an.

s rostoucím významem elektrické energie pro jednotlivé odvětví lidského života k prozření, že je zapotřebí diametrálně odlišného přístupu. Máme tak možnost pozorovat plynulý přechod od fragmentární úpravy formou regulace policejních povolení a bezpečnostních pravidel k obsažným kodifikačním zásadám plánované elektrifikace celých území, stejně jako zvláštních pravidel pro podnikání v energetickém sektoru. Vztah stát – podnikatel již přestává být vztahem založeným na principech minimalistické ingerence. Naopak: veřejná moc se obrací k mnohem razantnějším krokům, oscilujícím od účasti státu, resp. územních korporací na kapitálovém základu podniků až k vyvlastnění.

Předkládaná práce si klade za cíl mapovat nastíněný proces vývoje jednotlivých právních úprav, platných na území rakousko – uherské monarchie a meziválečné československé republiky. Autor si přitom klade za cíl poukázat zejména na veřejnoprávní aspekty sledované problematiky. Není přitom záměrem předkládané práce podrobné analyzování relevantní legislativy, která je nakonec volně dostupná širokému auditoriu (snad s výjimkou právních norem uherských). Naopak: autor si klade za cíl vyložit danou problematiku v určitých souvislostech a s ohledem na ty maximy veřejnoprávního náhledu, které se mu jeví jako klíčové (ochrana veřejného zájmu, postavení všeužitečných elektrárenských podniků, procesněprávní aspekty řízení atd.), přičemž se ve svém výkladu nemíní vyhnout ani některým aspektům soukromoprávní povahy. Je totiž toho názoru, že obe dva tyto aspekty stojí v neustálé korelaci a vzájemně se doplňují. Společnost se za pomoci soustavné elektrifikace území do značné míry vymaňuje přírodnímu koloběhu dne a noci, zimy a tepla a střídání ročních období. Stejně tak je přesvědčen o vhodnosti upozornit čtenáře na dobové zahraniční právní úpravy v sousedních zemích. Autor při přípravě

předkládané práce nedisponoval česky psaným dílem, systematicky pojednávajícím o problematice právní regulace energetického sektoru v historickoprávní perspektivě.³ Jeho studijními prameny tak zůstávali povětšinou dobové právní předpisy, v menší míře již dostupná judikatura a prvorepubliková literatura národohospodářského a technického zaměření. Autor absolvoval studijní pobyt na Universitě ve Vídni, kde se mu dostalo možnosti seznámit se s literaturou rakouskou a německou, přitom taky s německy psanou literaturou původem z právnické fakulty německé university v Praze.⁴ Další cenné materiály a podněty nabyt během krátkého pobytu na Ruhrské universitě v Bochumi, jejíž Institut pro báňské a energetické právo uchovává ve své knihovně celou řadu dobových spisů.

---

³ I přes tento fakt si dovoluji na tomto místě poukázat na ojedinělé komparativní dílo z pera Dr. J. Hrdiny, odborového rady na Ministerstvu veřejných prací a soukromého docenta na Právnické fakultě Masarykovy university v Brně: Československé právo elektrárenské. Sbírká spisů právnických a národohospodářských. Sv. IX. Nakladatelství Barvič a Novotný. Brno 1921.

⁴ Především: Adamovich, Ludwig: Grundriss des tschechoslowakischen Staatsrechtes. (Verfassungs- und Verwaltungsrechtes). Verlag der österreichischen Staatsdruckerei. Wien – Linz 1929. Na straně druhé soudobá učebnice zvláštní části správního práva československé provenience z pera profesora Komenského university v Bratislavě Karla Laštovky (Laštovka, Karel: Československé správní právo. Část zvláštní. 1.díl. Melantrich. Praha 1936) výklad zvláštní úpravy výkonu státní správy energetického sektoru v Československu (na rozdíl od výkladu o veřejném zdravotnictví, obecných výkladů o právu živnostenském, právní úpravě mír a váh, veřejných skladišť, práva agrárního, chovu včel, hedvábníků, pěstování vína atd.) neobsahuje. Autoru předkládané práce není ovšem známo, co mělo být obsahem části druhé této učebnice.

Část první: Elektrifikace území českých zemí

Na počátku elektrifikačního procesu byly v českých zemích malé osvětlovací elektrárny v cukrovarech a jiných průmyslových závodech. První samostatná elektrárna, sloužící k prodeji elektrické energie, byla postavena v r. 1887 na Žižkově. Všechny tyto prvotní výroby byly jednosměrné. Teprve na konci 19. století se na území českých zemí začalo užívat trojfázového elektrického proudu. Prvním větším podnikem tohoto druhu byla Pražská elektrárna postavená v r. 1889 v Holešovicích. Do té doby se stavěly jen elektrárny závodní, vyrábějící elektrickou energii pro vlastní závod nebo samostatné místní elektrárny soukromé anebo obecní.⁵

Začátkem 20. století byla pak zdokonalena technika vysokého napětí a trojfázového proudu, čím bylo dosaženo celkového převratu v procesu elektrifikace. Elektrická energie mohla být totiž díky tomuto pokroku přenášena z jednoho velkého zdroje na velké vzdálenosti. Tím se umožnilo soustředění výroby elektrické energie ve velkoelektrárnách a bylo zároveň možno produkovat elektrickou energii podstatně levněji a hospodárněji. Velkoelektrárna pracuje jak co do obsluhy tak co do spotřeby paliva daleko úsporněji nežli elektrárna malá.

Moderní technika způsobila převrat i v rozvodu elektrické energie, neboť se ukázalo, že velkoelektrárny jsou schopny udržovat své sítě efektivněji a levněji, než elektrárny malé. Stejně tak byly velké elektrárenské podniky zdatnější při

---

⁵ Srov.: Elektrisace Československa. (bez uvedení autora) Sv. 1. a 2. Nákladem sekce všeužitečných elektráren při ESČ. Praha 1934. s. 23 an.

propagaci a akvizici elektrické energie u koncových odběratelů. Spotřeba elektrické energie na územích, které zásobují velké elektrárenské podniky proto roste mnohem rychleji, než je tomu u elektráren místních.

To všechno implikovalo, že ceny elektrické energie, produkované velkoelektrárnami, byly mnohem nižší, než u malých elektrárenských podniků. Vybudováním velkých sítí, schopných přenášet velké množství elektrické energie, stává se soustavná elektrifikace území procesem přednostního zájmu průmyslu.

Praktické uskutečnění elektrifikačního procesu záviselo na poměrech té – které země. V Rakousku – Uhersku nebylo speciálních zákonů elektrifikačních, ani nebylo právního základu pro udělení práva na kladení elektrického vedení na cizích pozemcích, protože o využití pozemků rozhodoval výlučně jejich majitel (soukromá osoba, obec, okres atd.). Tento stav vedl v Rakousku, stejně jako v Británii, nebo v Belgii ke vzniku elektrárenských podniků, kterých obce udělovali výhradné právo k užívání svých veřejných cest ke kladení elektrických vedení. Žádný podnik nebyl s to, ujednat si takovou smlouvu se všemi obcemi rozsáhlého území. Plánovitý elektrifikační proces tím byl vyloučen. Za tohoto stavu vznikali v Rakousku téměř výlučně soukromé elektrárny místní, které však nedisponovali finančními prostředky na své rozšíření.

Mělo – li novovzniklé Československo uspět v soutěži s jinými státy na poli hospodářství, musel se tento stav dramaticky změnit. Tomu sloužil právě elektrizační zákon z r. 1919 a institut všeužitečného elektrárenského podniku.

Část druhá: Právní úprava energetického sektoru jako součást živnostenské regulace

Úvodní stať své práce chce autor věnovat stručnému nástinu živnostenské úpravy, dotýkající se podnikání v oblasti produkce a dodávky elektrické energie v právních předpisech rakouských a uherských.⁶ Těžisko předkládané práce se nicméně nachází ve statích pojednávajících o prodsazování veřejného zájmu v procesu soustavné elektrifikace. Tato úvodní stať je nutná nejenom z důvodu chronologické komplexnosti, ale zejména za účelem pozdějšího osvětlení přechodu od legislativního přístupu cestou živnostenské regulace k regulace veřejnoprávními normami specifické povahy (např. formou institutu veřejného podniku). Následující přehled živnostenských právních předpisů má svůj význam v neposlední řadě z toho důvodu, že se jednalo o právní úpravu recipovanou pozdějším právním řádem československým. Budou-li tedy pro všeužitečné elektrárenské podniky dle československého elektrisačního zákona z r. 1919 platit zvláštní předpisy hmotněprávní a procesněprávní, stejně jako předpisy o administrativní příslušnosti, budou na tzv. podniky bez práva všeužitečnosti i po vzniku nové republiky v zásadě aplikovány rakouské a uherské předpisy živnostenské.

---

⁶ Srov.: Pauer, Dietmar – Pichler, Harald: Das österreichische Elektrizitätsrecht. 2. Auflage. Leykam Kommentare und Texte. Graz 2002. s. 27an.

2. 1. Právní úprava předlitavská (rakouská)

2. 1. 1. Živnostenský řád ze dne 20. prosince 1859, č. 227 ř. z.

Základním pramenem živnostenské regulace v předlitavské části monarchie byl živnostenský řád z r. 1859 s účinností od 1. května 1860. Ustanovení živnostenského řádu platila pro všechna zaměstnání provozovaná po živnostensku, ať šlo o výrobu nebo obchod. Vyňaty byly taxativně vypočtené činnosti, dále pak státní monopoly a regály. Zaměstnání bylo předpisem považováno za živnostenské, šlo-li o činnost po stránce objektivní: dovolenou (neodporující zákonu, resp. mravnosti), travlou (pravidelnou) a provozovanou pro odbyt, dále pak po stránce subjektivní: samostatnou a provozovanou za účelem zisku.

Osobní živnosti, které zanikaly smrtí oprávněné osoby, se dle ustanovení živnostenského řádu dělily na živnosti koncesované a na živnosti na opověď (ohlašovací). Mezi výrobní živnosti, u kterých bylo zapotřebí získat koncesi byl zařazen i provoz závodů na výrobu a rozvod elektrické energie. Právo k provozování těchto živností se nabývalo úředním povolením. Řád vymezoval náležitosti žádosti a předpoklady k udělení tohoto povolení. Formálně správná žádost dávala přitom straně právo na úřední rozhodnutí, zda existují zákonné předpoklady pro udělení povolení a na provedení řízení za účelem zjištění skutkové podstaty.

Živnostenský řád reagoval na skutečnost, že některé živnosti mají pro společnost zvláštní význam a ukládal tzv. »*provozovací povinnost ve veřejném zájmu*«. Ta se týkala pekařů, řezníků, kominíků, provozníků a provozovatelů

dopravních služeb. Tito živnostníci byli povinni oznámit úmysl zastavit provozování živnosti čtyři neděle předem. Jakoukoli zvláštní úpravu elektrárenského podnikání, resp. jeho zvláštní regulaci ve veřejném zájmu, řád postrádá. Omezuje se tak na povinnosti generálně udělené všem provozovatelům živností, aniž by jakkoliv zohledňoval význam elektrárenského sektoru pro národní hospodářství.⁷

2. 1. 2. Nařízení ministra obchodu a vnitra ze dne 25. března 1883, č. 41 ř.z. o živnostenském zřizování a provozu elektrárenských závodů k účelům osvětlovacím, k účelům pohonu a k jinakému upotřebení v živnostech a v domácnosti

Uvedený právní předpis stanovil dvojí povolovací režim v rámci podnikání v energetickém sektoru a to jednak pro živnostenské zřizování, tak i pro živnostenský provoz elektrárenských závodů.⁸ Povolovacím úřadem byla zemská politická správa a řízení týkající se zřizování závodu (elektrárny) mělo

---

⁷ Srov.: Mayerhofer, Ernst: Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst. Wien 1875. s. 888an.; Ottis, Adolf: Živnostenské právo. in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. Sv. V. Nakladatelství Rovnost. Brno 1948. s. 909an.

⁸ Ačkoliv je předmětem předkládané práce pojednání o právní úpravě energetického průmyslu, je jistě záhodno připomenout i jeden z prvních právních předpisů týkající se plynárenského průmyslu - nařízení ministra obchodu a vnitra ze dne 9. května 1875, č. 76 ř.z. o zařazení živnostenského provozu plynovodů a osvětlovacích zařízení mezi živnosti koncesované (a regulativ o provozu plynovodů a osvětlovacích zařízení) (Srov.: Pauger, Dietmar: Das österreichische Gaswirtschaftsrecht. Kommentar zum GWG und europarechtliche Grundlagen. Leykam . Graz 2001. s. 20an.). Uvedené nařízení stanovilo na základě § 30 živnostenského řádu živnostenský provoz plynovodů a osvětlovacích zařízení, tj. zřizování a provoz plynového osvětlení na ulicích, cestách, ve veřejných jako i soukromých budovách za živnost koncesovanou. (Srov.: Adamovich, Ludwig: Handbuch des oesterreichischen Verwaltungsrechts II. (Materiellrechtlicher Teil). 5. Aufl. Springer Verlag. Wien 1953 s. 220). Nařízení stanovovalo vedle obecných podmínek vymezených v § 18 živnostenského řádu ještě požadavek doložit za účelem získání povolení doklad o praktické zkušenosti v tomto oboru činnosti. Navazující »Regulativ o provozu plynovodů a osvětlovacích zařízení« obsahoval podrobné technické předpisy týkající se povinností při zřizování a provozování uvedených zařízení – na prvním místě povinnost chránit zdraví osob a činit práce s veškerou pečlivostí - a dále speciální normy upravující vedení plynovodů pod zemí, nad zemí a osvětlovací zařízení.

probíhat dle ediktálního řízení živnostenského řádu. Žádné další zvláštní ustanovení toto nařízení neobsahovalo. Správní praxe rozhodovacích úřadů pak v návaznosti na výše uvedené ustanovení rozeznávala trojí typ povolení, které bylo označováno jako »*elektrárenská koncese*«.⁹

Bližší rozvedení tohoto stručného právního předpisu měl obsahovat zvláštní regulativ, k vydání kterého však až do zániku monarchie nedošlo. Náhradu za tento chybějící právní předpis poskytla pravidla (vesměs bezpečnostní předpisy) vídeňského elektrotechnického spolku, jež byla ministerským výnosem ze dne 29. 10. 1909, č. 12./2. XXII 21550 učiněna závaznými i pro orgány státní správy.¹⁰

2. 1. 3. Nařízení ministerstva obchodu ze dne 3. března 1894, č. 82 ř.z. o označování měřičů spotřeby elektrické energie

Posledním z krátké řady zvláštních právních předpisů upravujících před r. 1918 oblast elektrárenského průmyslu byl právní předpis upravující technické standardy cejchování a označování měřičů spotřeby elektrické energie (»*Elektricitätsmesser, Elektrizitätszähler*«). Nařízení bylo vypracováno císařsko – královskou normalizační a cejchovní komisí a skládá se z preambule, ve které je vysvětlen jeho účel a předpisů o cejchování a označování samotném. Předpis stanovoval postup při napojování nových měřičů spotřeby elektrické energie, lhůtu k přecejchování stávajících měřičů (do konce r. 1903), technické standardy které musely měřiče elektrické energie splňovat. Ústředním správním

---

⁹ Ve smyslu policejního povolení. Srov. výklad k pojmu »*koncese*« níže.

¹⁰ Bauer, Leopold: Energiepolitik unter besonderen der Elektrizitätswirtschaft, in: Handbuch der österreichischen Wirtschaft. Verlag Osterreich. Wien 1956. s. 34an.

orgánem příslušným pro označování měřičů se dle nařízení stala již uvedená komise.

2. 2. Právní úprava zalitavská (uherská)

2. 2. 1. Zákonný článek č. XVII/1884 o živnostenském podnikání¹¹

Zákonná úprava živnostenského podnikání byla v rámci zemí koruny svatoštěpánské položena živnostenským zákonem z r. 1884. Tato úprava byla posléze recipována i československým právním řádem a platila na Slovensku a Podkarpatské Rusi až do vydání živnostenského zákona pre územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi v r. 1924.¹²

Dle § 25 tohoto zákonného článku bylo k provozování živností, kterých zařízení mohla zatěžovat anebo ohrozovat vlastníky sousedících pozemků, anebo veřejnost jako celek, potřeba živnostenské koncese («*gewerbsbehördlichen Konzession*»). K těmto provozům patřili vypočtené živnosti, mezi kterými se ve znění z r. 1884 sice nachází provoz plynáren, chybí však provoz elektráren, resp. zařízení sloužících k rozvodu elektrické energie. Seznam koncesovaných živností měl být nicméně dle potřeby doplňován o další položky. Provozování elektráren bylo doplněno nařízením Ministerstva obchodu ze dne 24. prosince 1896, č. 58.363.

---

¹¹ Schválený dne 18. května 1884, vyhlášený v Zemské sbírce zákonů (*Landes – Gesetzsammlung*) dne 21. května 1884.

¹² Živnostenský zákon pre územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi zo dňa 10. októbra 1924, č. 259 Sb. z. a n.

2. 2. 2. Další předpisy uherského práva

Co se týče jiných předpisů uherského práva, které byly relevantní pro oblast elektrárenského průmyslu, je nutno vzpomenout alespoň zákonný článek č. XXIII/1898 o průmyslových a živnostenských družstvech, který upravoval založení a veřejný dozor nad těmito družstvy a dále zákonný článek č. III/1907 o podpoře domácího průmyslu. Posléze uvedený právní předpis upravoval veřejnoprávní mechanismy udělování výhod jednotlivých rozvíjejícím se odvětvím uherského národního hospodářství.

2. 3. Význam živnostenskoprávní regulace pro rozvoj elektrárenského průmyslu

Právní úprava elektrárenského průmyslu recipovaná v r. 1918 československým státem byla v zásadě torzovitě povahy.¹³ Převažovaly v ní normy čistě technického charakteru, resp. se jednalo o obecnou úpravu živností, neberoucí ohled na celospolečenský význam elektrické energie a nutnosti zabezpečit jejich plynulé dodávky. Ve sledovaném časovém období byly v jiných evropských státech – jak bude dostatečně rozebráno níže – vydávány první normy veřejnoprávního charakteru směřující k zabezpečení soustavné elektrifikace území. Problematika elektrifikace byla však široce diskutována i v samotném Rakousku, čemuž odpovídají probíhající práce na komplexní právní úpravě elektrárenského zákonodárství. Dříve než bude pojednáno o této problematice, pojednám stručně o problematice soukroměprávní povahy elektrické energie.

---

¹³ Srov.: Vancl, Karel: Elektrisace soustavná. in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. Sv. I. Polygrafia. Brno 1929. s. 526.

Část třetí: K soukromoprávní povaze elektrické energie (exkurs)

Zákonodárství se po dlouhou dobu úspěšně vyhýbalo pozitivnímu řešení problematiky právní povahy elektrického proudu. To je vcelku dost dobře pochopitelné jestliže vememe v úvahu, že sama fyzikální věda nedala po dlouhou dobu jednoznačnou odpověď na otázku, jaká je pravá podstata přírodního fenoménu označovaného jako elektrický proud. V rakouské právní teorii občanského práva se za stavu absence pozitivního vymezení elektrické energie tato uznávala za věc hmotnou (Krainz, Randa, Tilsch). Dle dikce obecného zákoníku občanského se věci rozdělovali na věci hmotné a nehmotné, tak jak to stanovoval § 292 uvedeného zákoníku:

»Hmotné věci jsou ty, které lze smysly vnímati; jinak slují nehmotné; na př. právo lovití, ryby chytati a všechna jiná práva.«

(»Körperliche Sachen sind diejenigen, welche in die Sinne fallen; sonst heißen sie unkörperliche; z. B. das Recht zu jagen, zu fischen und alle andere Rechte.«)

Výše uvedené ustanovení o.z.o. vycházelo ve své podstatě z Gaiových institucí, postavených na stoickém učení o předmětech, jichž se možno dotýkat a takových, kterých se dotknout nemožno.¹⁴ Římskoprávním kritériem tedy byla hmatatelnost (*»corporales hae sunt, quae sui natura tangi possunt«* I 2, 2). Chceme-li pak definovat věc v římskoprávním smyslu, můžeme konstatovat, že

---

¹⁴ Srov.: Rouček, František / Sedláček, Jaromír: Komentář k československému obecnímu zákoníku občanskému a občanské právo platní na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. V. Linhart. Praha 1935. (Díl druhý. §§ 285 – 530).s. 24 – 25.

se jedná o hmotný celek, který má samostatnou existenci. Hlavním znakem věci v římskoprávním pojmání byla jejich »hmotná podstata«. Některými římskými autory uváděné »res incorporales«, jejichž podstatou bylo nehmotné právo (pozůstalost, ususfructus), je nutno chápat přes prisma zjištění, že každé právo musí mít v poslední instanci objekt hmotný, v Římě dokonce po dlouhá staletí objekt hmotný v penezích vyjádřitelný (princip pekuniární kondemnice).¹⁵ Obtíž pak tkvěl v tom, že hmotnost věci byla právní naukou povětšinou spatřována ne v pouhé přístupnosti lidským smyslům, ale v tom, že věc musela svojí hmotou vyplňovat určitý pevně ohraničený prostor vnějšího světa. Elektrická energie byla přitom klasifikována ne jako hmota, ale jako forma pohybu: to způsobilo problematickou situaci zejména v těch právních řádech, kde byl požadavek »*hmotné povahy*« věci vložen do samotné zákonné definice pojmu. Tak tomu bylo napr. v německém BGB, což mělo za následek, že za účelem klasifikace neoprávněného odběru elektrické energie jako trestního deliktu, musel být vydán zvláštní zákon (neoprávněný odběr nemohl být zahrnut pod skutkovou podstatu krádeže, vzhledem k pozitivnímu vymezení pojmu »věc« za pomoci její »*hmotné podstaty*«).¹⁶ Ke stejnému pozitivnímu vyjádření přišlo paralelně i v právním řádu uherském, kde požíval vyrobený elektrický proud dle zákonného článku III/1907 stejné ochrany jako věci movité.¹⁷ Na straně druhé těmto nesnázím unikají právní systémy románské (italské a francouzské), které nepožadují »*hmotnou podstatu*« věci »*stricto sensu*«, nýbrž stanovují vymezení pojmu »věc« na bázi její ovladatelnosti a užitečnosti pro člověka.

---

¹⁵ Srov.: Kincl, Jaromír / Urfus, Valentin: Římské právo. Panorama. Praha 1990. s. 113 – 114.

¹⁶ Srov.: List, Friedrich: Energierecht. Ein Grundriss der Grundfragen. Julius Springer. Berlin 1938. s. 2an; s. 33an.

¹⁷ Doc. Vladimír Fajnor a Dr. Adolf Záturecký přesto ve výše citovaném komentáři k obecnému zákoníku občanskému dovodili analogii ustanovení o věcech hmotných i na právní poměry v bývalé předlitavské části monarchie. Srov.: Rouček, František / Sedláček, Jaromír: Op. cit. sub. 14. s. 25.

Nejpozitivnějším způsobem vyjádřil právní povahu elektrické energie právní řád švýcarský, který v § 713 občanského zákoníku jako předmět vlastnictví uvedl věci dle přirozené povahy movité a dále pak přírodní síly (Energie, Naturkräfte), jež mohou být podrobeny právnímu panství a nejsou součástí pozemku.

K bližšímu objasnění postavení elektrické energie v právu soukromém zaujal v r. 1898 stanovisko profesor university v Zürichu F. Meili.¹⁸ Šlo o spor mezi městskou elektrárnou v Zürichu a společností elektrické dráhy, která od ní na základě smlouvy odebírala elektrickou energii a chtěla jí odebírat i za účelem osvětlení tratě, přičemž si nečinila nárok na její větší množství. To elektrárna odmítla s názorem, že dodávanou elektrickou energii může společnost používat jenom k pohonu vozňů, k osvětlování tratě se pak musí uzavřít smlouva nová. O právní zdání byl požádán výše uvedený profesor Meili, který po důkladném srovnávání právní úpravy věcí pruské, rakouské a tehdy nového německého občanského zákoníku došel k úsudku, že elektrickou energii, vodní sílu, teplo a světlo mezi věci dobře řadit nelze.¹⁹ Navrhl zcela jiný postup a to, že elektrická energie je docela novým a specifickým právním statkem. Přitom připoměl, že je opravdu velice sporné, jestliže je povinnost dodávat elektrický proud obchodem, smlouvou o nájmu, nebo smlouvou o dílo. V žádném případě však dle názoru prof. Meiliho nebyl dodavatel povinen žádat, aby bylo dodané elektrické energie používáno pouze v určitém směru. Analogicky ani při kupní smlouvě nemůže prodávající žádat, aby bylo koupené věci užíváno výhradně v nějakém směru.²⁰

---

¹⁸ Srov.: Elektřina v právu soukromém. (bez autora). Právník 1898. s. 634.

¹⁹ Srov.: Hünecke, Günther: Gestaltungskräfte der Energiewirtschaft. Verlag von Felix Meiner. Leipzig 1937. s. 13.

²⁰ Publikováno následně v Allg. Österr. Gerichtszeitung č. 25 – 27/1898.

Rakouský obecný zákoník občanský se přitom nacházel někde ve středu cesty mezi výše uvedenými pojetími elektrické energie.²¹ Obsahoval přitom kritérium širší, než právo německé a to vnímatelnost smyslovou. Implikací uvedeného postulátu pak bylo, že věci hmotné musejí buď zaujímat určitý prostor anebo musejí být v určitém protoru vnímatelny. Volný vzduch nebo tekoucí voda tak nebyla při aplikování zásad o.z.o. věcí hmotnou (resp. nebyla ani věcí), ale vzduch zkapalněný, resp. voda v nádobě věcmi byly.²² Právě pokrok v oblasti techniky pak způsobil občanskoprávní klasifikaci nečekané problémy: rozhodujícím kritériem tady dle *»Komentáře k československému obecnímu zákoníku občanskému«* bude hledisko komercialistiky. Uvedené dílo tedy považuje elektrickou energii za věc hmotnou. Stejně tak měla být posuzována i radioaktivita a vodní energie. Vzhledem k neexistenci situace, která byla imanentní právu německém, byla právní úprava elektrické energie v civilním právu subsumována režimu věcí.²³ Podobně i podle judikatury mohla být elektrická energie předmětem koupě²⁴ a byla uznána za zboží dle čl. 271 obchodního zákoníku.²⁵ Československé právo recipovalo tento právní stav a ponechalo jej v zásadě beze změn. Elektrisační zákon z r. 1919 (srov. výklad níže) se otázkou právní podstaty elektrické energie – na rozdíl od rakouské osnovy z r. 1918 – nezabýval. Zákon o dani z obratu a dani přepychové z r. 1923 však pro své účely stanovil, že movitými věcmi jsou také voda, plyn a elektrický proud.²⁶ Rovněž v oboru uherského práva civilního doporučili

---

²¹ Srov.: Winkler, Günther: *Das Elektrizitätsrecht. (Gesetzgebung als Instrument der staatlichen Wirtschaftspolitik)*. Springer Verlag. *Forschungen aus Staat und Recht* 125. Wien 2000. s. 34.

²² Srov.: Rouček, František / Sedláček, Jaromír: *Op. cit. sub. 14.* s. 24.

²³ Srov.: List, Friedrich: *Op. cit. sub. 16.* s. 34.

²⁴ Rozh. ze dne 28. XII. 1910, Glaser-Unger, XIII, 5281.

²⁵ Rozh. ze dne 17. X. 1911, Geller, XIV, 201.

²⁶ Srov.: § 2 zákona ze dne 21. prosince 1923, č. 268 Sb. z. a n. o dani z obratu a dani přepychové.

Vladimír Fajnor a Adolf Záturecký pro posuzování právní povahy elektrické energie použít analogii ustanovení o věcech hmotných.²⁷

---

²⁷ Pokud jde o ochranu trestněprávní, požíval vyrobený elektrický proud podle uherského zákonného článku III/1907 stejné ochrany jako věci movité. Na straně druhé rakouský právní řád obdobné ustanovení postrádal. Podle judikatury nebylo možno pokládat neoprávněné užívání elektrické energie za krádež ve smyslu § 171 rakouského trestního zákona, nýbrž jenom za beztrestné »furtum usus« (srov: rozh. z 8. IV. 1903, č. 4466 úř. Sb. nová řada V., č. 2828), které však při úmyslu způsobit škodu může zakládat skutkovou podstatu podvodu (rozhodnutí z 29. IV. 1911, Kr III 39/1911).

Část čtvrtá: Právní úprava elektrifikace

4. 1. Úvod

Povaha a význam jednotlivých technických postupů, které můžeme souhrnně označit pojmem elektrifikace, se měnila v závislosti na rozvoji vědeckého a technického poznání. Jestliže počátečním stadiem tohoto procesu byla produkce elektrické energie za účelem osvětlování jednotlivých budov a skupin budov, resp. dodávání pohonné síly nebo tepla těmto budovám, bylo později prostřednictvím soukromých, nebo komunálních elektráren zabezpečeno zásobování elektrickou energií celým obcím. Na progresivní vývoj v sektoru distribuce elektrické energie mělo pak stěžejní vliv zdokonalení možnosti přenosu elektrické energie střídavým proudem na větší vzdálenosti.²⁸ S tím bylo spojeno zřizování elektrárenských podniků, disponujících možností distribuovat energii většímu počtu obcí na území vymezené rozlohy. V tomto okamihu vývoje dynamického sektoru energetiky dochází veřejná moc k prozření o nutnosti vytvořit speciální právní rámec regulující právní vztahy v této oblasti. Zásobování elektrickou energií, která nemá žádné blízké substituty, se stává činností zvláštního veřejného zájmu. Stejně tak finanční náhledy na elektrifikaci větších územních celků jsou neporovnatelně vyšší, než finanční náklady na elektrifikaci jednotlivých budov. Soustavná a systematická elektrifikace si pak vyžaduje určitého konzistentního plánování. Během uvedeného vývoje se stává potřeba poskytnout dobrodiní a výhody elektrického proudu v mnoha

---

²⁸ Srov.: List, Friedrich: Op. cit. sub 16. s. 25an.

evropských státech jedním z centrálních národohospodářských problémů.²⁹ Nastíněný proces našel samozřejmě své vyústění i v legálních instrumentech jednotlivých právních úprav. V zákonodárství hospodářsky vyspělých evropských států jsou na konci 19. a začátku 20. století častými opatření vycházející ze zásad soustavného provádění elektrifikace.³⁰ Praktické implikace výše popsaného hospodářského vývoje jsou v každém právním řádu limitovány významem, který v nich sehrává veřejný hospodářský zájem, stejně jako pozicí státu jako součásti hospodářského mechanismu.

Co se týče právní úpravy elektrifikačního procesu, je možno z jednotlivých právních úprav vyabstrahovat dvě tendence přístupu:

- Prvním případem je, že se dané právní normy omezují zejména na problematiku průchodu elektrických vedení cizími pozemky, což byl centrální problém elektrifikačního procesu (tzv. právo cesty, volné dráhy, »*Wegerecht*«). Je záhodno připomenout, že v rakouském právním řádu byl vůbec první právní normou v této oblasti – upravující však státní regál na provoz telegrafního vedení – dekrét dvorní kanceláře ze dne 25. ledna 1847. Jedná se o historicky starší přístup, který byl posléze vývojem překonán. V rakouském právním řádu mu odpovídala osnova zákona z r. 1908 (srov. níže).
- Druhým případem přístupu byla komplexní úprava elektrifikačního procesu včetně postavení elektrárenských podniků, jejich kategorizace a stanovení jejich práv a povinností. Takovýmto právním předpisem byla jak rakouská osnova zákona z r. 1918, tak československý elektrizační zákon z r. 1919.

---

²⁹ Srov.: Belian, R.: Welche Stellung sollen Selbstverwaltungen gegenüber dem sich immer mehr herausbildenden Monopol der großen Überlandzentralen einnehmen? Frankfurter Rundschau v. 15. 6. 1913; Schmitz, Hans: Die Sozialpolitik im Autoritären Staat. Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. Wien 1934. s. 12an.

³⁰ Srov.: Winkler, S.: Die gemeindliche Gasversorgung. (Halbreihe B: Wirtschaft. Heft 13). Verlag W. Kohlhammer – Verlag von Felix Meiner. Stuttgart. Berlin. Leipzig 1937. s. 45an.

4. 2. Právní úprava elektrifikačního procesu v období před první světovou válkou ve Velké Británii, Itálii, Švýcarsku, Francii a v Německu

Nebude žádným překvapením, že první právní předpisy regulující elektrifikaci byly vydány v kolébce průmyslové revoluce. Prvním elektrifikačním právním předpisem vůbec byl zřejmě »*Electric Lighting Act 1882*« vydaný ve Velké Británii a doplněný novelami v letech 1888, 1890, 1899 a 1909.³¹ Již tento zákon přiznával orgánům veřejné správy jisté kompetence v oblasti distribuce elektrického proudu, která byla vázána na udělení koncese. To bylo podmíněno souhlasem místní autority, v jejíž teritoriu měla být elektrická energie distribuována. V případě, že tento souhlas udělen nebyl, bylo k udělení koncese zapotřebí souhlasu Parlamentu. Povolení se vydávalo na dobu sedmi let a místní veřejné korporace disponovali právem přednosti před osobami soukromými. Tím je vysvětleno, že provozování energetických podniků se nacházelo v převážné většině v rukou obcí. Koncese přitom nebyla pouhým policejním povolením, ale ukládala relevantnímu subjektu ve veřejném zájmu, zejména i po stránce hospodářské řadu povinností a závazků ke skutečnému zřízení, udržování a nepřetržitému provozování díla, k dodávkám elektrického proudu atd.³² Právní úprava soustavné a konzistentní elektrifikace byla nicméně obsažena až v následujícím právním předpisu, kterým byl »*Electric Supply Act 1919*«. Na tento navazovali další zákony z let 1922 a 1926.

Stejně tak i v Itálii byl vydán v r. 1894 zákon, který obsahoval právní úpravu výstavby elektrických vedení. Jak bylo později poznamenáno, »*ratio legis*«

---

³¹ Schmidt, Herbert (Hrsg.): *Energiewirtschaft und Energiepolitik in Gegenwart und Zukunft. Internationale Tagung der Sozialakademie Dortmund.* Duncker und Humblot. Berlin 1966. s. 30.

³² Srov.: Hrdina, Josef: *Op. cit.* sub 3. s. 11 an.

uvedeného právního předpisu je velice podobné ustanovení § 28 českého vodního zákona, který veřejný prospěch jinak výslovně vyžadovaný jinými zákony za účelem vyvlastnění, spatřoval již v tom, že expropriace podpořila využití vodního toku, resp. zabránila jeho škodlivým účinkům.³³ Italský zákon z r. 1894 (a prováděcí nařízení k němu z r. 1895) stanovil všeobecnou zásadu, že v obecném hospodářském zájmu (*»per uso industriale«*) je povinností každého vlastníka nemovitosti strpět průchod elektrických vedení pod zemí, nebo nad zemí, přičemž se nečinil rozdíl mezi majetkem soukromým a veřejným. Tuto povinnost vlastníka zákon výslovně označil za služebnost. Přestože byl obsah této služebnosti konstruován analogicky právní úpravě v soukromém právu, nešlo o standardní služebnost soukromoprávní, protože pro její vznik, rozsah, výkon i zánik bylo rozhodující hledisko veřejného zájmu. Zákon přitom řešil i zcela praktickou otázku ukládání nových povinností subjektům na základě změny poměrů a okolností relevantních pro veřejný zájem. K podpoře vzniku elektrárenských závodů byl dále povolen vstup na pozemky ještě před povolením výstavby a dokonce i případné zatimní provedení stavby.

Zákon se stejným obsahem byl vydán v r. 1902 ve Švýcarsku. Ten byl věnován jednak právní úpravě telegrafických, telefonických a signálních vedení, dále pak elektrárenským podnikům.³⁴ I tento právní předpis přinesl zejména úpravu vztahu elektrického vedení a nemovitostí za účelem volného průchodu vedení celým územím, což byl nakonec i důvod, proč zákonodárce spojil úpravu elektrárenských podniků a telegrafních, resp. telefonických vedení do jednoho

---

³³ Srov.: Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 6. Dále: Laštovka, Karel: Vodní právo. in: in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. V. sv. Polygrafia. Brno 1948. s. 215.

³⁴ Srov.: Schmidt, Herbert (Hrsg.): Energiewirtschaft und Energiepolitik in Gegenwart und Zukunft. Internationale Tagung der Sozialakademie Dortmund. Duncker und Humblot. Berlin 1966. s. 34an.

právního předpisu. Elektrickým vedením byl přitom vyhrazen volný a bezplatný průchod všemi veřejnými prostranstvími, vodními plochami a stejně tak i přes nemovitosti ve vlastnictví soukromých osob. To všechno za předpokladu, že by takovéto uspořádání nebylo na újmu vlastnímu hospodářskému účelu dané nemovitosti. I švýcarský zákon vycházel z obecné prospěšnosti elektrárenských podniků a na základě tohoto postulátu byly stanoveny i výhody příslušející těmto podnikům, zejména týkající se vyvlastňovacího práva. To se týkalo podzemního i nadzemního vedení s příslušenstvím, stavění sloupů, věží, opor na budovách, průseky v lesích, průkopy pro kladení kabelů, zařízení transformačních stanic atd. Vyvlastnění přitom vedlo k nabytí vlastnictví, resp. ke zřízení trvalé anebo dočasné služebnosti za předpokladu, že při veřejném majetku nebude narušen cíl, kterému má tento majetek sloužit. Obvyklé expropriační řízení (dle švýcarského zákona ze dne 1. května 1850) bylo přitom modifikováno s cílem toto řízení urychlit a zjednodušit.³⁵ Příslušnost ve věcech tohoto zákona, týkající se úředního dozoru, byla poněkud roztržena (úřady telegrafní, oddělení poštovního a železničního departementu spolkové rady), nicméně do budoucna se počítalo se zřízením jednotného inspektorátu. Zároveň byla při spolkové radě zřízena zvláštní komise pro elektrárenské podniky. Švýcarský elektrisační zákon z r. 1902 byl v následujících desetiletích několikrát označen za vzor pro obdobnou úpravu v jiných evropských zemích.³⁶ Byl též inspirací pro osnovy vypracované na vídeňském ministerstvu veřejných prací, které měly být

---

³⁵ Srov.: Osterkamp, Karl – Kühne, Karl: Handbuch der Öffentlichen Wirtschaft. Erster Band: Grundsatzprobleme der öffentlichen Wirtschaft. Verlagsanstalt Courier. Stuttgart 1960. s. 20an.

³⁶ Srov.: Hunke, Heinrich / Wistemann, Erwin: Gegenwartsfragen der Wirtschaftswissenschaft. (FS Friedrich von Gottl – Ottlilienfeld). Junker und Dünnhaupt Verlag. Berlin 1939. s. 112an; Eichhorn, Peter: Zwölf Thesen über das öffentliche Interesse an und in Unternehmen. in: Thiemeyer, Theo (Hrsg.): Öffentliche Bindung von Unternehmen. (Beiträge zur Regulierungsdebatte). Gert von Eynern zum 80. Geburtstag gewidmet. Nomos Verlagsgesellschaft. Baden Baden 1983. s. 45an.

podkladem pro právní úpravu elektrifikačního procesu v Rakousko – Uhersku a posléze pak inspirací i pro československý elektrisační zákon z r. 1919.³⁷

Problematiky elektrifikace se týkal i francouzský zákon ze dne 25. června 1895, který se ale omezil zejména na normy bezpečnostního charakteru. Zejména byla řešena problematika kladení elektrických vedení nad veřejnými cestami, anebo pod nimi. Pro tuto činnost se vyžadovalo zvláštní povolení prefekta, jež mělo být uděleno po předchozím slyšení a dobrozdání správních orgánů poštovních a telegrafních. Zvláštní režim se týkal podniků státní správy samé.³⁸ Zákon přitom neupravoval otázku průchodu elektrických vedení přes soukromé pozemky. To zůstalo výhradně na dohodě podnikatele s vlastníkem dotčených nemovitostí. V porovnání s výše zmíněnou úpravou italskou a švýcarskou tak tento francouzský zákon rozvoj soustavné elektrifikace území do značné míry determinoval absencí uplatňování veřejného zájmu. To bylo napraveno zákonem ze dne 15. června 1906, který rozlišuje právní úpravu pro vedení dotýkající se veřejných statků, zejména pak cest (*«domain public»*) a majetku soukromé povahy. Pro využívání veřejných cest za účelem vedení elektrického proudu se pak udělovalo povolení (*«permission de voirie»*) na dobu neurčitou, resp. koncese s časovým omezením (*«cahier de charges»*) anebo koncese s prohlášením podniku za veřejně užitečný (*«concessions déclarées d' utilité publique»*). Jenom poslední koncese, která však byla udělována výhradně podnikům rozvádějícím elektrický proud za účelem veřejného osvětlení, opravňovala k expropriaci soukromého majetku. Zatímco k udělení *«cahier de*

---

³⁷ Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 9.

³⁸ Srov.: Kehrberg, Jan, Otto, C.: Die Entwicklung des Elektrizitätsrechts in Deutschland. Der Weg zum Energiewirtschaftsgesetz von 1935. Rechtshistorische Reihe Bd. 157. Peter Lang. Europäische Verlag der Wissenschaften. Frankfurt am Main 1997. s. 12an.

charges» byly vedle orgánů veřejné moci příslušny i územní samosprávní korporace (zejména obce), udělování »*concessions déclarées d' utilité publique*« bylo výhradně v kompetenci státu. Stejně jako ve Švýcarsku byl již v r. 1895 zřízen elektrisační výbor (»*comité d'électricité*«), jenž působil jako poradní orgán Ministerstva obchodu.

Zcela odlišná byla situace v Německu, kde i přes rychlý rozvoj v oblasti energetického průmyslu nedošlo v období před první světovou válkou k vydání právního předpisu, který by upravoval problematiku soustavné elektrifikace. Již v r. 1900 byla spolkové vládě svazem německých elektrotechniků a sdružení předložena osnova zákona pro slaboproudová vedení (»*Entwurf eines deutschen Starkstromweegegesetzes*«). Tato osnova vycházela z pojmu veřejného podniku, kterému přiznávala právo vedení po veřejném i soukromém majetku. Proti této osnově vznesli protesty zejména zástupci měst. Osnova totiž předpokádala, že právo vedení bude moci být uděleno i bez svolení obce. Vzhledem k odporu měst vůči navrhované právní úpravě pak došlo k systematické právní úpravě elektrifikačního procesu v Německu až v poválečném období (zákonem z r. 1919).

4. 3. Osnovy rakouských elektrifikačních zákonů vypracované před r. 1918

V zákonodárství rakousko – uherské monarchie právní předpisy podobného obsahu absentovaly.³⁹ V předlitavské části monarchie k vydání elektrifikačního zákona i přes pečlivé přípravy nedošlo.⁴⁰ Tyto přípravy probíhali jednak na půdě Ministerstva veřejných prací ve Vídni, tak v moravském zemském výboru. Jednalo se zejména o návrh zákona k elektrisaci Moravy z r. 1914, podle něhož být provedení soustavné elektrifikace Moravy svěřeno smíšené společnosti, dále pak vládní osnova z r. 1918, která posléze posloužila jako vzor vládnímu návrhu československého elektrisačního zákona z r. 1919.⁴¹ Nejstarším návrhem právního předpisu, jehož záměrem měla být úprava soustavné elektrifikace, byl návrh Dr. Exnera ze dne 26. února 1884.⁴² Ve Vídni pak byly vypracovány celkem čtyři osnovy elektrisačních zákonů a to v letech 1908, 1913, 1914 a v r. 1918. Osnovy z r. 1913 a 1914 byly nicméně pouze přepracováním osnovy z r. 1908.

4. 3. 1. Osnova zákona z r. 1908

»Osnova zákona o propůjčení užívacích práv pro elektrická vedení na veřejných komunikacích a na cizím majetku a o schvalování elektráren« z r. 1908, zkráceně označována jako »*Elektricitätsweegegesetz*«, byla ve své podstatě

---

³⁹ Srov.: Bauer, Leopold: Energiepolitik unter besonderen der Elektrizitätswirtschaft, in: Handbuch der österreichischen Wirtschaft. Verlag Oesterreich. Wien 1956. s. 120an.

⁴⁰ Srov.: Schmaus, Gustav: Úprava soustavné elektrisace v československém právu. in: Tománek, J. (red.): Elektrisace Československa 1918 – 1928. Nákladem ESČ. Praha 1928. s. 9 an.; Adamovich, Ludwig: Grundriss des tschechoslowakischen Staatsrechtes. (Verfassungs- und Verwaltungsrechtes). Verlag der österreichischen Staatsdruckerei. Wien 1929. s. 322.

⁴¹ Ibid.

⁴² Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 12.

právním předpisem, který se omezoval na úpravu problematiky volného průchodu elektrického vedení cizími nemovitostmi.⁴³ Osnova obsahovala 5 dílů, které upravovali následující materii:

- užívání veřejných komunikací a soukromého majetku k elektrickému vedení
- schvalování elektráren a nucených užívacích práv pro ně
- náhrada škody při provozu elektrických vedení
- poměr soustavné elektrifikace k právní úpravě drah
- ustanovení přechodné a závěrečné

Osnova umožňovala užívání silnic, ulic, náměstí, cest, veřejných vod a kanálů i soukromých pozemků pro slaboproudová vedení. Z užívání budov v soukroměprávním vlastnictví byla vyloučena vedení silnoproudová. Osnova dále nerozlišovala, k jakému účelu byly zřízeny jednotlivé elektrárny a nečinila rozdíly mezi podniky soukromými a veřejnými. Předpokladem provozu však bylo úředné schválení. Za účelem expropriace se měli uplatnit obecné předpisy o vyvlastnění dle zákona o vyvlastnění k účelu zřízení a provozu železnic z r. 1878.

Již v této osnově se setkáváme s ustanovením pozdějšího československého elektrisačního zákona z r. 1919, dle kterého nucená užívací práva spojená s elektrickým vedením nemohou vést k vydržení, stejně jako nemohou být předmětem knihovního zápisu.⁴⁴ Osnova pak obsahovala i kolisní úpravu vztahu elektrického vedení a vedení telegrafických, která byla založena na principu

---

⁴³ Srov.: Laštovka, Karel: Připomínky k poslední vládní osnově o poskytnutí užívacích práv pro elektrická vedení na veřejných komunikacích a na cizím majetku a schvalování elektráren. Správní obzor 8/1911. s. 322an, 349an.; Herrmann, H.: Die Schaffung eines Elektrizitätsrechts und die Vorlage der Regierung (referát na sjezdu Allg. Wassertag v Salzburgu v r. 1909).

⁴⁴ Srov.: Laštovka, Karel: Op. cit. sub 43. s. 349.

priority s výjimkou v prospěch státního telegrafického vedení. V otázce náhrady škody byly odpovědnostní právní vztahy řešeny analogicky k právní úpravě v oblasti železnic.

4. 3. 2. Návrh zákona o soustavné elektrisaci Moravy z r. 1914

Zvláštní důležitost pro vývoj právní úpravy na poli soustavné elektrisace československého území měl návrh zákona o soustavné elektrifikaci Moravy z r. 1914, který byl předložen moravskému sněmu. Byl ve střední Evropě vůbec prvním přesně formulovaným návrhem elektrárenského zákona, jehož základním instrumentem byl typ »smíšené společnosti«, na které má svůj podíl jak soukromý kapitál, tak veřejná korporace. Cílem takovéhoho subjektu bylo kumulovat výhody obou typů podnikání v energetickém sektoru, jenž se vyskytovali v tomto časovém úseku, tj. jak nezbytnou účast kapitálu, tak výhody plynoucí z dispozičních práv veřejnoprávních korporací nad komunikacemi. Již tehdy byl vysloven názor, že právě tímto způsobem mohou být odstraněny negativní tendence imanentní hospodářské činnosti ryze veřejného sektoru, na straně druhé též zamezeno nebezpečí, jež hrozí z rostoucího monopolu soukromého subjektu.⁴⁵ Ačkoliv byl tento návrh zákona ve sněmu odmítnut, stal se do jisté míry podkladem nejen pro formulace pozdějšího československého elektrisačního zákona, ale i zákona rakouského z r. 1922.⁴⁶ Uvedený návrh obsahoval podrobnou úpravu právní povahy »smíšené společnosti«, její práva a povinnosti a její poměr k moci veřejné, a dále zejména její výhody, poskytnuté za účelem podpory soustavné elektrifikace území a tomu kontrární dozorcí

---

⁴⁵ Srov.: Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 29.

⁴⁶ Bundesgesetz vom 7. Juni 1922, betreffend elektrische Anlagen (Elektrizitätsweegegesetz). BGBl 1922 Nr. 348, S. 653.

pravomoci státní správy vůči takové společnosti. Jednotlivá ustanovení tohoto návrhu zákona z r. 1914 byla pak aplikována na postavení »všeuzitečných elektrárenských podniků« dle československého elektrárenského zákona z r. 1919.⁴⁷

Co se týče uspořádání »smíšené společnosti«, vycházel návrh zákona, stejně jako pozdější československý elektrisační zákon, z myšlenky soukromoprávní (akciové) společnosti, modifikované prvkem obecného zájmu, tj. převážnou účastí veřejných korporací. Pouhá kapitálová účast veřejnoprávních korporací však ze společnosti nečinila »společnost smíšenou«: rozhodující byly momenty další a to zejména účast veřejných korporací na správě společnosti a dozorčí právo země. Společnost byla dle návrhu zákona zejména povinna předložit generální program pro elektrifikaci s vyznačením oblastí a časovým odstupem výstavby. Návrh dále ukládal povinnost k zachování stejných sazeb pro odběratele elektrické energie v celé zemi. K dalším ustanovením, jejichž cílem mělo být zabezpečení veřejného zájmu patřili pravidla o schvalování důležitých aktů společnosti, výpočet čistého zisku, povinnost k dodávání zpráv zemskému výboru, závazek k dodržování kolektivních smluv s dělníky a vyloučení monopolu soukromých instalací. Ke kontrole provozu, účetnictví a písemností společnosti měli být příslušní techničtí komisaři zemského výboru.

Důležitá výhrada ve prospěch země byla obsažena v § 11 návrhu. Jednalo se o ustanovení o přípustnosti výkupu společnosti po uplynutí 20 leté lhůty. Výkupní cenou měl být aritmetický průměr mezi 5-násobným čistým ziskem, jenž byl za posledních 5 let rozdělen mezi akcionáře společnosti (výkupní modus

---

⁴⁷ Srov.: Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 29.

zachovávaný při podnicích železničních drah) a mezi nominální hodnotou akciového kapitálu v době výkupu zvýšeného o 10 %.

§ 1 navrhovaného zákona vyhrazoval právo k užívání veřejných, obecních a okresních silnic a cest k vedení silnoproudové elektrické energie zemi, která pak jej mohla dle § 2 návrhu bez náhrady zadat »smíšené společnosti« výše vymezeného typu, vyhovující podmínkám stanoveným v navrhovaném právním předpisu a úmluvy, která měla být uzavřena mezi zemí a relevantní společností. Jednalo se o koncesi »*sui generis*«, jejíž pravidla byla stanovena návrhem s přihlédnutím ke smlouvám, které tradičně uzavírali obce za srovnatelnými účely (srov. níže, ve výkladu k pojmu »*pravé koncese*«). Výhody společnosti měly náležet jednak v záruce země za vydané obligace, v nároku na přenechání využití zemských údolních přehrad a jezů za účelem produkce elektrické energie a v osvobození ode všech obecních a okresních přírážek a dávek.

4. 3. 3. Tzv. „Krasnyho“ osnova energetického zákona z r. 1918

Osnova z r. 1918, ke které bylo později značně přihlíženo během prací na československém elektrisačním zákoně z r. 1919, se na rozdíl od své předchůdkyně z r. 1908 neomezovala na právní úpravu průchodu elektrického vedení cizími nemovitostmi, nýbrž měla charakter právního předpisu upravujícího celý komplex energetického průmyslu. Tomu odpovídal i pracovní název zákona »*Elektrizitätswirtschaftsgesetz*«. ⁴⁸ S výjimkou ustanovení o právní povaze elektrické energie osnova z r. 1918 obsahovala systematickou úpravu jednotlivých právních aspektů energetického průmyslu (úpravu správněprávní i

---

⁴⁸ Srov.: Kunze, K.: Die Regierungsvorlage eines Gesetzes über die Elektrizitätswirtschaft. Allg. Österr. Gerichtszeitung 21/1918.

trestněprávní), stejně jako i proklamaci hospodářského základu elektrifikačního procesu. »Ratio legis« navrhované osnovy v podstatě vychází z díla jejího předkladatele Dr. Arnolda Krasnyho »Die Aufgaben der Elektrizitätsgesetzgebung«.⁴⁹ Organizace energetického sektoru měla být založena na soukromém podnikání, avšak s četnými zásahy státu ve veřejném zájmu. Konečným cílem, k němuž osnova směřovala, byl přechod tohoto podnikání na stát, čímž celý předpis nabýval jisté monopolistické tendence.⁵⁰ Osnova A. Krasnyho, vypracovaná na vídeňském Ministerstvu veřejných prací, směřovala dále k tuhé centralisaci energetického průmyslu v rukou ústředních orgánů, což automaticky vyvolalo v jednotlivých zemích snahy po autonomisaci rozvodu elektrické energie.⁵¹

Osnova obsahovala 5 dílů, které obsahovali následující ustanovení:

- ustanovení obecné povahy
- úprava elektrárenských podniků, produkujících elektrickou energii k výrobě a rozvádění pro jiné subjekty, »Elektrizitätsunternehmen«) a tzv. vlastních elektráren (»Eigeanlagen«), sloužících vlastní spotřebě vlastníka
- procesní předpisy
- úprava telegrafů
- předpisy o provozu a předpisy o zamezení nehod, škod a kolizí elektrických vedení navzájem a vedení elektrického s vedením telegrafním

---

⁴⁹ Krasny, Arnold: Die Aufgaben der Elektrizitätsgesetzgebung mit dem Entwurfe eines allgemeinen Elektrizitätsgesetzes. Wien 1910. Soudobá recenze na Krasnyho dílo z pera Hanse Kelsena: Buchbesprechung (Krasny, Arnold: Op. cit.) in: Zeitschrift für Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltung. Band 21. 1912. s. 151 – 3.

⁵⁰ Srov.: Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 14.

⁵¹ Výsledkem bylo, že v r. 1918 jednotlivé skupiny okresů přejímali výrobní a rozvodové sítě některých větších podniků (např. elektrárna v Kolíně), nebo podnikali stavby rozsáhlých sítí. Tak tomu bylo v Hradci Králové na podnět poslance Ing. Jana Černého. Na Moravě stál na čele tohoto hnutí náměstek zemského hejtmána Dr. Pluhař.

Osnova počítala s kategorií veřejných podniků («*öffentliche Unternehmungen*»). Těmto (všeúčitečným) elektrárenským podnikům přiznávala osnova, stejně jako později československý elektrizační zákon z r. 1919, celou řadu výhod. Šlo konkrétně o přímou kapitálovou účast státu, zajištění minimálního odběru elektrického proudu, výnosovou záruku, ulehčení opatření potřebného kapitálu vydáním dílčích dlužních úpisů atd. K právním výhodám veřejných podniků pak náležely užívací práva na veřejných i soukromých pozemcích pro elektrická vedení, případně i právo expropriační a výhrada určitého spotřebního obvodu.⁵²

V případě všech výše uvedených osnov se nicméně jednalo jenom o návrhy právních předpisů, které nebyly nikdy schváleny a tudíž nenabývaly ani platnosti. V oblasti právní úpravy energetického sektoru se tedy během existence rakousko – uherské monarchie uplatnili v její předlitavské části předpisy III. hlavy živnostenského řádu o schvalování živnostenských provozoven a nařízení ministra obchodu a vnitra ze dne 25. března 1883, publikované pod číslem 41 ř. z., které vymezilo pravidla pro ochranu veřejné bezpečnosti, ochranu sousedských práv a zaměstnanců. V zalitavské části monarchie se pak aplikovali ustanovení zák. čl. XVII/1884 o živnostenském právu, zák. čl. III/1907 o podpoře domácího průmyslu a dále nařízení Ministerstva obchodu ze dne 24. prosince 1896, č. 58.363. Stejně jako výše uvedená právní úprava rakouská se i uherská úprava omezovala pouze na ochranu zájmů veřejné bezpečnosti, zaměstnanců a sousedských práv. Obě právní normy byly ve své podstatě předpisy živnostenského charakteru, jež ponechávali zcela nepovšimnutu

---

⁵² Srov.: Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 15.

národohospodářskou stránku energetického sektoru a zvláštní význam elektrifikace pro rozvoj hospodářství.⁵³

4. 3. 4. Exkurs.: Pojem tzv. pravé koncese a jeho uplatnění v rámci energetického průmyslu

„Všecka snaha o systematizaci správních aktů je málo více,
než neplodná hříčka...“

Adolf Merkl: Obecné právo správní

Již v soudobé československé literatuře bylo poznamenáno, že výše uvedená osnova zákona z r. 1918 byla ve své podstatě právní úpravou koncesí v sektoru energetického průmyslu.⁵⁴ Na tomto místě si proto dovolím menší exkurs k pojmu »koncese« a pokusím se objasnit implikace tohoto právního institutu pro vývoj právní úpravy elektrifikace. Dobrým průvodcem nám přitom může být stať z pera Dr. Emila Háchy ve »Slovníku veřejného práva československého«, která rekapitulovala některé stezejní teorie, vymezující pojem »koncese«.⁵⁵ Tak G. Jellinek ve svém stezejním díle vymezujícím konstrukce subjektivních veřejných práv »System der subjektiven öffentlichen Rechte« (1892) rozlišuje dovolení (»Erlaubnis«) od propůjčení (»Verleihung«). Zatímco pod množinu »dovolení« autor subsumuje *inter alia* oprávnění živnostenské, železniční, propůjčku horní, povolení stavební, zbrojní list, lístek honební etc., pod pojmem »propůjčení« chápe výhradně udělení takových práv, které »podle své

⁵³ Srov.: Ottis, Adolf: op. cit. sub 7. s. 908.

⁵⁴ Srov.: Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 14.

⁵⁵ Hácha, Emil: Koncese. in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. Sv. II. Polygrafia. Brno 1932. s. 267an.

substance státu náležejí».⁵⁶ Příkladem může být napr. udělení práva vyvlastňovacího.⁵⁷ Ačkoliv byly uvedené konstrukce později ostře napadeny - mimo jiné i Hansem Kelsenem v jeho díle »*Hauptprobleme der Staatsrechtslehre*« - doznávali svého ohlasu v celém dalším vývoji: klasik německé administrativistiky Otto Mayer ve svém »*Deutsches Verwaltungsrecht*« rozlišuje policejní povolení (»*Polizeierlaubnis*«) od propůjčení, tj. »*pravé koncese*« (»*Verleihung*« anebo »*Konzession*«). Uvedený autor vymezuje »*koncesie*« jako právní institut, který uděluje příjemci pravomoc nad částicí veřejné správy a veřejné moci v ní obsažené a to k výkonu této moci »*vlastním jménem*« a nikoliv jménem státu, jako je tomu při pověření jednotlivce veřejným úřadem. O. Mayer přitom dále dělí koncese na dva poddruhy a to na:

- koncese spočívající v udělení veřejného podniku (podnik železniční, podnik veřejného průplavu atd., srov. dále exkurs k pojmu veřejného podniku)⁵⁸
- koncese spočívajících v propůjčení zvláštních – meze obecného užívání překračujících - užívacích práv k veřejnému majetku (koncese vodních děl na veřejných vodách, koncese ke kladení rour, káblů a železničních kolejí do tělesa veřejných cest atd.).

Je přitom záhodno připomenout, že toto dělení prokazuje nepopíratelný vliv tradiční francouzské nauky, rozeznávající mezi autorizacemi (»*mesure de police*«), tj. pouhým policejním povolením a propůjčením k dočasnému užívání veřejného statku (»*d'occupation temporaire du domaine public*«), resp. tzv.

---

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Srov. znění § 7 písm. d) zákona ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. o státní podpoře při zahájení soustavné elektrisace, dle kterého disponoval všeužitečný elektrárenský podnik nárokem na vyvlastnění nemovitostí a práv, popř. na zřízení služebností.

⁵⁸ Srov.: Havelka, Jiří: Podniky státní a veřejné. in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. Sv. III. Polygrafia. Brno 1934. s. 116an.

»*concessions de travaux publics*« a »*concessions de service public*«, jakými jsou např. železniční koncese. Zatímco v případě propůjčení k dočasnému užívání jde o propůjčení veřejného statku již existujícího (»*concession d'usage*«), zavazuje se ve druhém případě koncesionář určité díle teprve zřídit a pak užívat za účelem poskytování služeb vymezenému okruhu subjektů na určitém území a za vymezené ceny.⁵⁹

Obdobná byla teoretická distinkce v rakouské tradici správního práva.⁶⁰ Jiří Hoetzel taktéž rozlišuje policejní povolení od skutečné koncese (železniční, vodní, propůjčení veřejného díla atd.).⁶¹ Zatímco policejní povolení jenom odstraňuje zákonné překážky vydáním správního aktu, dovoluje institut pravé koncese subjektu něco, co neplyne z přirozené občanské svobody. Celá distinkce nicméně trpěla nepřesností hranice mezi tím, co plyne z přirozené lidské volnosti: bylo nicméně uznáváno, že např. železniční, nebo vodní koncese ukládá subjektu větší okruh práva a povinností, než tomu je u policejního povolení.⁶² Příznačným nakonec bylo, že železniční zákon koncesní z r. 1854 používal v této souvislosti »*terminus technicus*« *privilegium*.

---

⁵⁹ Protože se tady jedná o použití soukromého kapitálu za plnění ve veřejném zájmu, byly relevantní náležitosti konstrukční a finanční upraveny ve veřejnoprávním ujednání (»*contrat administratif*«). Srov.: Linotte, Didier-Mestre, Achille-Romi, Raphael: *Services publics et droit public économique*. Troisième édition. Libraire de la Cour de cassation. Éditions Litec. Paris 1995, s. 24an; Mescheriakoff, Alain-Serge: *Droit des services publics*. 2. Ed. Paris 1997, s. 54. Srov. také: Potschter, Oscher: *Wesen und Recht der Konzession (Verleihung) in Deutschland und Sowjetunion*. Schriften des Instituts für Wirtschaftsrecht an der Universität Jena 7. Jena 1928, s. 47an.

⁶⁰ Srov.: Hácha, Emil: Op. cit. sub 55. s. 269.

⁶¹ Srov.: Hoetzel, Jiří: *Československé správní právo. Část všeobecná. Řada spisů právnických a hospodářských*. Sv. 1. Melantrich: Praha 1934. s. 247; Týž: *Nauka o správních aktech (Zároveň studie o pojmu veřejné správy)*. Knihovna sborníku věd právních a státních. Bursík a Kohout. Praha 1907. s. 103an.

⁶² *Ibid.*

Konečně Emil Hácha vymezil rozdíl policejního povolení a pravé koncese na základě existence právního předpisu, který dovoluje určité jednání. Existují právní normy, které váží určitou činnost na úřední povolení, *nejsou* však spjaty s jinými normami, které tu samou činnost zásadně a za určitých předpokladů označují za dovolenou. Dovolovací akt tohoto druhu – na rozdíl od policejního povolení – závisí výlučně na normě, která zmocňuje úřad k udělení dovolení. Neexistence takovýchto delegačních norem by implikovala nutnost udělit dovolení zvláštním zákonem (privilegiem), stejně jako byly v soudobém anglickém správním právu udělovány koncese se stavbě a provozu železnic, průplavů, vodáren, plynáren a elektráren skutečným individuálním zákonem (tzv. »*Private Bill Legislation*«).⁶³ Za úplně ryzí typ »*pravé koncese*« Hácha považoval povolení k výrobě, prodeji a přechovávání radiotelegrafních a radiotelefonních zařízení dle zákona z r. 1924.⁶⁴

Výše nastíněné tendence lze však velice dobře vysledovat právě v oblasti právní úpravy elektrifikace. V oblasti zásobování elektrickou energií bylo tak existující právo smluvní předobrazem právní úpravy. Smlouvy uzavírané mezi obcemi, resp. jinými územními korporacemi a podnikateli v oblasti dodávek elektrické energie o užívání veřejného statku pro elektrická vedení, o vzájemných plnění a závazcích těchto podnikatelů vůči těmto veřejnoprávním subjektům a jejich obyvatelstvu nabývali během několika desetiletí konce 19. a začátku 20. století určité typické povahy.⁶⁵ Ta se stala základem pro pozdější právní úpravu elektrárenského koncesního práva. Obsah a struktura těchto

---

⁶³ Ibid s. 249; Hácha, Emil: Op. cit. sub 55. s. 266an.

⁶⁴ Srov.: § 1 odst. 1 zákona ze dne 20. prosince 1923, č. 9 Sb. z. a n., kterým se upravuje výroba, prodej přechovávání radiotelegrafních a radiotelefonních zařízení, jakož i dovoz jejich z ciziny.

⁶⁵ Srov.: Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 23.

smluv nebývali pravidelně jednotného rázu. Jednalo se spíše o celou řadu úmluv, jimiž byly zároveň upravovány různé otázky týkající se výlučně soukromého podnikatele.⁶⁶ Jádrem těchto dohod bylo zejména právo průchodu elektrického vedení po pozemcích obce na straně jedné a povinnost ke zřízení a provozu elektrárenského podniku za účelem produkce elektrické energie pro vymezené území na straně druhé. Toto oprávnění, které udělovala obec, mělo pravidelně charakter oprávnění výhradního – jenom takové postavení bylo s to zabezpečit pro elektrárenský podnik hospodářskou atraktivitu a výnosnost výstavby nákladného technického závodu. Rubem tohoto výhradního oprávnění byla povinnost elektrárenského podniku k úplnému, výhradnímu a trvalému a pravidelnému zásobování území obce. Povinnost k zásobování se pravidelně vztahovala na celé území obce, takže nebylo ponecháno na libovůli podnikatele, aby vybral k zásobování pouze některé ulice nebo část obce, ze kterých by plynul určitý jistý zisk a jiné části ponechal bez dodávek. Zvláštní podmínky byly pravidelně stanovovány pro případ převodu elektrárenského podniku na jiný subjekt a jeho přemenu na akciovou společnost, nebo společnost s ručením omezeným.⁶⁷ S tím souviselo i právo výkupu, vztahující se buď na celý podnik, anebo jenom na jeho rozvodní síť, takže po rozvázání smlouvy měla obec možnost napojit tuto síť na výrobní jiného elektrárenského podniku, nebo na vlastní elektrárnu. Důležitou součástí těchto smluv byla ustanovení o cenách elektrického proudu a s tím související povinnost udržovat sazby cen v přiměřené relaci k sazbám jiných sousedních producentů.

---

⁶⁶ Srov.: Srb, Edvard: *Zákony o soustavné elektrisaci republiky československé*. Albert Krupička. Praha 1926. s. 8.

⁶⁷ Srov.: Hrdina, Josef: *Op. cit.* sub 3. s. 23.

Jak bylo přitom naznačeno výše, tenduje právní úprava od ryze policejního – živnostenskoprávního – přístupu, jež operuje výlučně na bázi povolení resp. nepovolení určité činnosti po splnění určitých předpokladů, ke stavu, ve kterém je právní řád nucen přiměřeně reagovat na hospodářský význam elektrické energie a uplatňovat proto v právních vztazích na poli energetického průmyslu kvalitativně zcela jiné instituty. Osnova rakouského energetického zákona z dílny Dr. Arnolda Krasnyho se pak již zcela odklání od dřívějšího přístupu živnostenské regulace a přináší do kvality veřejné správy v tomto odvětví nový prvek. To je spojeno s tím, že při provozování elektrárenských podniků všeužitečného charakteru nepůjde o standardní výdělečné subjekty, provozované podle soukromoprávní zásady dosažení nejvyššího zisku, které by mohli být ponechány volné hospodářské soutěži. Při povolování takovýchto podniků a jejich provozu by se stát omezil výlučně na posuzování policejních standardů. Naopak: na vzniku a trvání uvedených podniků má veřejná moc zvláštní zájem. S tím je posléze spojena řada výhod, které Krasnyho osnova pro tyto podniky vymezila a které pak československý elektrisační zákon z r. 1919 zakotvil v právním uspořádání těchto subjektů. K těmto výjimečným oprávněním (výhody rázu finančního, právního etc.) jsou funkčně kontrární zvláštní obmezení a povinnosti, zejména povinnost výstavby podniku do určité doby a jeho nepřetržitého provozování, povinnost k takovému uspořádání podniku, aby se umožnila součinnost s jinými elektrárenskými podniky všeužitečného charakteru, právo veřejné moci na zastoupení ve správě, právo státu na podíl ze zisku, ingerence veřejné moci do cen poskytovaných služeb (dodávek elektrického proudu) a dále rozsáhlá práva dozoru státu nad fungováním těchto podniků. Obě výše uvedené právní normy, jak rakouský návrh energetického zákona z r. 1918, tak československý elektrisační zákon z r. 1919, bylo svým

spůsobem kodifikací zásad a zkušeností, které se vyvinuly a osvědčily během desetiletí uzavírání koncesních smluv s elektrárenskými podniky. Bylo proto v dobové literatuře mimo jiné konstatováno, že právě uzavřené koncesní smlouvy mohou být »*pro futuro*« interpretací pomůckou zákonného elektrárenského práva.⁶⁸

4. 4. Činnost zemského českého správního výboru na poli soustavné elektrifikace

I přes výše uvedené nedostatky rakousko – uherské právní úpravy, zmiňuje Karel Vancl ve svém heslu »*Elektrifisace soustavná*« v »*Slovníku veřejného práva československého*« význam zemských výborů v Čechách a na Moravě při provádění planovitého elektrifikačního procesu.⁶⁹ Počátky činnosti zemské správy, týkající se procesu elektrifikace, souvisejí s péčí o zemědělství. Právě v oblasti zemědělství byla koncem 19. století ve veliké míře zakládána družstva, jež zřizovaly elektrárny.⁷⁰ Již v r. 1910 byl v souvislosti s tímto vývojem zemským výborem zřízen zvláštní odbor strojní a elektrotechnický.⁷¹ Byla mu přidělena veškerá agenda, týkající se stavby a chodu strojních zařízení, vodáren, elektráren, instalací vodovodů, elektrických zařízení, ústředních topení, paliva a osvětlení. Jestliže při vzniku prvního zemědělského elektrárenského subjektu, »Družstva dražického při družstevním skladišti mlýnu a pekárně v Dražicích n. Jizerou« (zal. 1910) tento zvláštní výbor nepůsobil,

---

⁶⁸ Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 24.

⁶⁹ Vancl, Karel: Op. cit. sub 13. s. 526.

⁷⁰ K tomuto procesu v německé soudobé literatuře: Belian, R.: Welche Stellung sollen Selbstverwaltungen gegenüber dem sich immer mehr herausbildenden Monopol der großen Überlandzentralen einnehmen? Frankfurter Rundschau v. 15. 6. 1913.

⁷¹ Srov. Prachenský, Vojtěch: Činnost zemského správního výboru na poli soustavné elektrifisace země. in: Tománek, J.: Elektrifisace Československa 1918 – 1928. Nákladem ESČ. Praha 1928. s. 11.

spolupracoval při zakládání druhého subjektu tohoto typu v českých zemích a to „Svazu hospodářských družstev pro konsum elektřiny v Hradci Králové“, který byl vytvořen v r. 1912 jako společnost s ručením omezeným.

V následujícím vývoji se stal uvedený výbor uznávaným konzultantem v odborných technických a právních otázkách nejenom podnikatelským subjektům, ale i samosprávným korporacím. Zejména to byly německé obce v průmyslových oblastech, které začaly se soukromými elektrárenskými podniky uzavírat smlouvy o dodávce elektrického proudu. K uskutečnění svého provozu měli tyto elektrárny zapotřebí opatřit si od příslušných silničních úřadů povolení ke stavbě vedení po veřejných komunikacích. Obce a okresy tu měli možnost vyhradit si na těchto soukromých elektrárnách četné výhody, co se dělo – jak bylo uvedeno výše - prostřednictvím tzv. koncesních smluv. Právě za účelem posouzení obsahu těchto smluv se na zemský výbor obracely dotčené silniční úřady, co mělo za následek, že provádění elektrifikace se nedálo v rozporu s uznanými zásadami veřejného zájmu.⁷² Zároveň došla zemská správa k prozření, že její působení se nesmí nadále omezovat jenom na činnost čistě poradní, nýbrž že zemský výbor musí při elektrifikaci sám aktivně působit. Finanční situace země vylučovala, aby země sama mohla vyvíjet samostatnou hospodářskou aktivitu na poli elektrisace. Vznikaly tedy jednak podniky s finanční účastí samosprávných korporací, jednak soukromého kapitálu. Elektrárenské podniky, které se objevovali, měli tedy formu podniků veřejných, stejně jako podniků smíšených. Vytvoření elektrárenských podniků s převážným vlivem územních korporací mělo vést taky k zabezpečení vlivu zemské

---

⁷² Nebude snad nemístným odbočením poznamenat, že regionální administrativa v tomto období působila obdobně i v sousedních zemích, zvláště pak v Bavorsku, Bádensku, Sasku a Prusku. Srov.: Kehrberg, Jan, Otto, C.: Op. cit. sub 38. s. 45an.

samosprávy na vývoj soustavné elektrifikace proti úmyslu centrální vlády ve Vídni, která ve svých předlohách elektrifikační legislativy tendovala k aplikaci principů centralismu.⁷³ Vůbec první organizací, která byla vytvořena dle směrnic stanovených zemskou samosprávou, byl „Elektrárenský svaz okresů středolabských v Kolíně“, který byl za účelem zásobování 9 okresů vytvořen v r. 1916. Ještě před první světovou válkou pak ve formě společností s ručením omezeným vznikly „Elektrárenský svaz středočeských okresů v Praze“ v r. 1916 (předmětem podnikání byl rozvod elektrické energie) a „Středočeské elektrárny v Praze – Karlíně“ v r. 1917 (smíšená společnost pro produkci elektrické energie, mající hlavně za úkol využití vodních sil na stupních kanalizované Vltavy pod Prahou). Zemská správa připravovala na poli soustavné elektrifikace založení celé řady dalších organizací. Tyto plány však byly realizovány teprve v rámci nově vzniklé československé republiky.

4. 5. Exkurs: Pojem veřejného podniku

V předcházejícím exkursu, který byl věnován vymezení pojmu »koncese« a jeho implikacím pro vývoj veřejnoprávní regulace energetického průmyslu, se autor pokusil poukázat na jeden ze stěžejných pojmů administrativní vědy první poloviny 20. století a zasadit jej do kontextu analytické deskripce legislativních aktů, jež má být obsahem předkládané práce. Stejně tak se pokusím i v následující stati rekapitulovat institut »*veřejného podniku*« a poukázat na jeho význam pro právní úpravu energetického sektoru v časovém období relevantním pro tuto práci. Nebude se přitom jednat o úkol nijak snadný:

---

⁷³ Schmaus, Gustav: Op. cit. sub. 40. s. 38.

vymezení a přesná definice uvedeného pojmu činila nemalé potíže již prvorepublikovým administrativistům.⁷⁴ Nauka správního práva tradovaná O. Meyerem rozuměla pod pojmem »*veřejný podnik*« vymezený subjekt soukromého práva (soukromý podnik), obstarávající určitý výsek veřejné správy (»*beliehener Unternehmer*«), označovaný jako »*veřejný podnik stricto sensu*.«⁷⁵ Základem tohoto pojetí bylo svěřeni (»*die Beleihung*«) relevantní činnosti ze strany veřejné správy, které »*per se*« tato činnost příslušela a to na základě »*koncese*«. Stranami nastíněného veřejnoprávního vztahu tedy jsou oprávněný subjekt veřejné správy na straně jedné a vybraný subjekt soukromého podnikání na straně druhé. Uvedená koncepce však nachází své limity za situace, kdy je postavena v tváři v tvář skutečnosti, že i korporace veřejného práva sami provozují určitou podnikatelskou činnost. Tak tomu bylo právě v případě elektrárenských podniků, které byly ve valné většině zřizovány právě korporacemi práva veřejného za účelem zabezpečení celoplošného zásobování elektrickou energií pro co největší okruh odběratelů.

Jako »*veřejný podnik*« proto byla označovány i veškerá hospodářská činnost veřejnoprávních subjektů. Toto pojetí chápe pod uvedeným pojmem vše, co provozuje stát, obec a jiné veřejnoprávní korporace a co se nachází ve sféře hospodářské činnosti (»*a contrario*« vrchnostenské správy). Jde tady vlastně o separaci »*imperia*« a »*dominia*«, které je chápáno jako substrát činností provozovaných výše uvedenými subjekty veřejného práva paralelně s podnikateli práva soukromého. To však zcela nazávisle na skutečnosti, zda

---

⁷⁴ Srov.: Havelka, Jiří: Op. cit. sub 58. s. 125an.; Hoetzel, Jiří: Československé správní právo. Část všeobecná. 2. vyd. Melantrich. Praha 1937. s. 76; Hendrych, Dušan: Správní právo. Obecná část. 5. vyd. C.H.Beck. Praha 2003. s. 383an.

⁷⁵ Srov.: Raschauer, Bernhard: Allgemeines Verwaltungsrecht. Springer Verlag. Wien 1998. s. 49an.

takovouto činnost soukromí podnikatelé skutečně vykonávají. Je přitom poznámkou docela marginálního charakteru, jestliže autor poukáže na skutečnost, že ne všechny právní předpisy ve sledovaném období nazývali substrát hospodářských činností veřejnoprávních korporací pojmem »veřejný podnik«. ⁷⁶ Naopak skutečností bylo, že pod pojmem »veřejný podnik« se mimo jiné také chápal výkon »autorizace«, tj. propůjčení pravomoci správního orgánu na základě zákona (vydávání správních rozhodnutí, vybírání poplatků). ⁷⁷

Přes prisma výše vypočtených pojetí pojmu »veřejný podnik« v různých teoretických koncepcích pak můžeme sledovat dále ještě celou paletu legislativních vyjádření vztahu vybraných subjektů k veřejné moci. Právní předpisy prvorepublikového období nemluví na mnoha místech »*expressis verbis*« o podnicích veřejných, nýbrž naznačují jejich podstatu jinými výrazy. Tak »*podniky veřejně prospěšné*« znají právní předpisy v souvislosti se zabezpečením dodávek uhlí, ⁷⁸ »*podniky sloužící převážně veřejným zájmům*« v souvislosti s koncesí k provozu soukromých radiotelegrafů, ⁷⁹ »*podniky obecně prospěšné, u nichž zájem veřejný převládá nad zájmem výdělečným*« v souvislosti s osvobozením od daňových povinností ⁸⁰ etc. Předmětem našeho zájmu na následujících stránkách budou pak »*všeúčitečné elektrárenské podniky*«, které svojí podstatou pod pojem »*veřejného podniku*« taktéž

---

⁷⁶ Srov.: § 22 zákona ze dne 12. srpna 1921, č. 329 Sb. z. a n., o přechodné úpravě finančního hospodářství obcí a měst a právem municipálním a jeho provedení nařízením vlády ze dne 27. dubna 1922, č. 143 Sb. z. a n.

⁷⁷ Srov.: Hendrych, Dušan: Op. cit. sub 74. s. 385.

⁷⁸ Srov.: § 3 nařízení vlády republiky Československé ze dne 22. prosince 1922, č. 376 Sb. z. a n. o uhelním hospodářství.

⁷⁹ Srov.: § 9 písm. d) vládního nařízení ze dne 16. dubna 1925, č. 82 Sb. z. a n., kterým se určují podmínky zřizování, udržování a provozu telegrafů.

⁸⁰ Srov.: § 73 odst. 1 zákona ze dne 15. června 1927, č. 76 Sb. z. a n. o přímých daních.

spadají.⁸¹ Výsledkem je pak dle Jiřího Havelky prostá definice »veřejného podniku« za pomoci hlediska veřejného zájmu: „*nezbývá tudíž nežli hleděti k tomu, aby bylo zkoumáno v každém jednotlivém případě, jaký je vztah (nikoliv právní, nýbrž obsahový) podniku, který nazýváme veřejným, k státní moci, nebo k veřejnoprávní korporaci, jejímž příslušníkům. ... lze všeobecně říci tolik, že veřejný podnik má účel prospěti nikoliv jen zájmům svého subjektu, nýbrž že ukáží svou činností také potřeby veškerenstva neb alespoň neurčité části subjektů, jimž činnost podniku přichází k dobru.*“⁸² Výše uvedené pak logicky implikovalo zcela praktický interpretační problém, když právní předpisy nemluvili o podniku konkrétním (elektrárenském, telegrafním etc.), ale generálně o »*podnicích veřejných*«, »*podnicích obecně prospěšných*« etc. Nejvyšší správní soud k tomuto problému zaujal stanovisko v tom smyslu, že v případě výše uvedených pojmů musí jít o podniky bezprostředně sloužící veřejnému zájmu a to »*in concreto*« tím způsobem, že tento podnik plní vybraný úkol veřejné správy, takže je tento subjekt možno označit za součást veřejné správ.⁸³ Na jiném místě poukázal Nejvyšší správní soud na nutnost posuzování převládajících názorů sociálních, hlediska rozvoje obchodu, poměrů hospodářských a výdělečných, stejně jako hledisko zeměpisné polohy těchto podniků.⁸⁴ Předmětem dlouhodobého sporu přitom zůstávalo, jestliže je esenciálním znakem »*veřejného podniku*« materiální prospěch z poskytovaných služeb, tj. jestliže jsou těmito podniky výlučně ty, které provozují výdělečnou činnost.⁸⁵ Uvedené kritérium bylo některými administrativisty nazíráno jako

---

⁸¹ Srov.: Havelka, Jiří: Op. cit. sub 58. s. 127.

⁸² Srov.: Ibid. s. 126.

⁸³ Boh. adm. 5766.

⁸⁴ Boh. fin. 2488, 3759, 4196.

⁸⁵ Srov.: Klapka, Otakar: Veřejná služba a veřejný ústav ve francouzském právu správním a pojem veřejného ústavu v právu československém. Sbíрка spisů právnických a národohodopodářských. Sv. XXVII. Nakladatelství Barvič a Novotný. Brno 1926. s. 64.

»*summa divisionis*« institutů »*veřejného podniku*« a »*veřejného ústavu*«. ⁸⁶
Prvorepublikovou administrativistikou bylo přitom poznamenáno na skutečnost, že v případě afirmativní odpovědi na otázku položenou výše bychom právě všeužitečné elektrárenské podniky museli z pojmu »*veřejných podniků*« vyloučit.

Při hlubším zamyslení se nad výše uvedených shrnutím dobové diskuze týkající se vymezení pojmu »*veřejného podniku*« můžeme dojít k prozření, že všeobecné formulace nemohou podstatu věci vystihnout: „... *správní věda s oblibou vtěsnává mnohá zřízení hospodářské, ba dokonce i kulturní správy do Prokrustova lože pojmu policie, čímž zastírá úplně vlastní hospodářsko-politický ... ráz těchto zařízení.*“ (Adolf Merkl). ⁸⁷ Stěžejním zůstává tedy tvrzení Jiřího Havelky o tom, že „... *je třeba zkoumat skutečně v každém jednotlivém případě, zda podnik jest v zájmu veškerenstva, či ne, resp. slouží-li především ku prospěchu podnikatele anebo zda má v první řadě za úkol uspokojit potřebu těch, kdož jeho služeb využívají a teprve v druhé řadě přinést prospěch podnikateli.*“ ⁸⁸

4. 6. Zákon ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. o státní podpoře při zahájení soustavné elektrisace (elektrizační zákon) a předpisy související

Právní úprava elektrifikace byla v československém právním řádu provedena zákonem ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. o státní podpoře při

---

⁸⁶ Srov.: Hendrych, Dušan: Op. cit. sub 74. s. 386; Klapka, Otakar: Obecní ústavy a podniky. Nakladelství Richter. Kamenice nad Lípou 1924 s. 20an.

⁸⁷ Merkl, Adolf: Obecné právo správní. Orbis. Praha / Brno. 1931. s. 61.

⁸⁸ Havelka, Jiří: Op. cit. sub 58. s. 127.

zahájení soustavné elektrisace (v soudobé odborné literatuře označován jako »elektrizační zákon«). Již z názvu zákona je patrné, že jeho obsahem není jenom pouhá stránka právní úpravy elektrárenského podnikání, ale i národohospodářská stránka této činnosti. Nakonec obdobný charakter měl i německý zákon ze dne 31. prosince stejného roku (*»Gesetz, betreffend die Socialisierung der Elektrizitätswirtschaft«*).⁸⁹ Zákon vycházel – jak již bylo několikrát uvedeno výše - z rakouské osnovy energetického zákona z r. 1918.⁹⁰ Ten však byl spracováním elektrárenského práva v dosti širokém smyslu slova: týkal se totiž vedení silnoproudových i slaboproudových, u silnoproudových pak všech tří hlavních druhů, tj. podniků veřejně prospěšných, podniků produkujících elektrickou energii bez práva všeužitečnosti (*»Elektrizitätsunternehmen«*) a závodů produkujících elektrickou energii pro vlastní potřebu (*»Eigenanlagen«*). Osnova dále obsahovala právo koncesní, podrobné předpisy o zamezení škod, o elektrárenské knize a definovala i pro obor práva trestního pojem elektrické energie jako věci.⁹¹ Z výše uvedeného výčtu se československý elektrizační zákon omezil jenom na právní úpravu hmotněprávních a procesních předpisů týkajících se všeužitečných elektrárenských podniků. Jenom v posledním oddílu *»obecných ustanovení«* nacházíme v uvedeném právním předpise normy, týkající se všech elektrárenských podniků. Poměrně malý rozsah zákona – celkově 33 paragrafů – implikoval skutečnost, že ustanovení, která byla v rakouské osnově z r. 1918 podrobně rozvedena, byla v československém zákoně dotčena jenom stručně. To mělo někdy za následek menší

---

⁸⁹ Gesetz, betreffend die Socialisierung der Elektrizitätswirtschaft vom 31. Dezember 1919, RGBI. 1920, s. 19 an. Srov.: Kehrberg, Jan, Otto, C.: Op. cit. sub 36. s. 81an.

⁹⁰ Srov.: Havelka, Jiří: Op. cit. sub 58. s. 127; Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 32an.

⁹¹ Srov.: Srb, Edvard: Op. cit. sub 66. s. 6an., Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 33.

srozumitelnost, anebo systematickou vytříbenost jednotlivých partií.⁹² Zákon byl publikován ve Sbírce zákonů a nařízení státu československého, částce XCI. ze dne 4. srpna 1919. Účinnosti nabyl čtyři týdny po vyhlášení (§ 32).⁹³ Novelizace tohoto zákona byly provedeny následujícími právními předpisy:

- zákonem ze dne 15. července 1920, č. 444 Sb. z. a n. o prodloužení lhůty stanovené v § 28, bodě 4., elektrisačního zákona,
- zákonem ze dne 1. července 1921, č. 258 Sb. z. a n. jímž se doplňuje elektrisační zákon,
- zákonem ze dne 13. června 1922, č. 187 Sb. z. a n. o zápisu elektrických vedení všeužitečných elektrických podniků do pozemkových knih,
- zákonem ze dne 3. července 1923, č. 143 Sb. z. a n. o finančních a právních výhodách na podporu soustavné elektrisace,
- zákonem ze dne 18. srpna 1924, č. 294 Sb. z. a n., kterým se prodlužuje lhůta k označení elektrických podniků, jež mají být přeměněny na podniky všeužitečné a
- zákonem ze dne 16. července 1926, č. 238 Sb. z. a n., kterým se mění zákon ze dne 3. července 1923, č. 143 Sb. z. a n., o finančních a právních výhodách na podporu soustavné elektrisace.

Význam uvedených novelizací elektrisačního zákona a jejich obsah bude pojednán níže.⁹⁴ V následující části se soustředím na některé specifické

---

⁹² Srov.: Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 33.

⁹³ Srov.: Laštovka, Karel: Český zákon elektrárenský. Správní obzor 6/1919. s. 211an.

⁹⁴ Zákon byl proveden nařízením ze dne 25. října 1920, č. 612 Sb. z. a n.

aspekty právní úpravy elektrifikace, obsažené v elektrisačním zákonu, stejně jako v jiných prvorepublikových právních předpisech.⁹⁵

4. 6. 1. Definice soustavné elektrifikace v československém právu

Zákonnou definici soustavné elektrifikace v československém právu stanovil § 1 elektrisačního zákona, podle kterého má soustavná elektrifikace ve státě československém za účel co možno nejdokonalejší užití všech přírodních zdrojů elektrické energie a její hospodárnou distribuci ve veřejném zájmu.

Důvodová správa k zákonu č. 438/1919 Sb. z. a n. přitom uvádí, že pro všechny výrobce i širokou veřejnost je nevyhnutné zabezpečit zásobování levnou elektrickou energií vyprodukovanou z domácích zdrojů za účelem zlevnění a zvýšení výroby a získání výhodného a levného světla. Tohoto mimořádně důležitého národohospodářského účelu se má dosáhnout za pomoci státu účelných soustředěním výroby elektrické energie, racionálním využitím vodních sil a postupným zřízením jednotné elektrické rozvodové sítě v celém státě.⁹⁶

Důvodová zpráva připomínala, že hospodárné využití elektrické energie je obecnou potřebou veškerého obyvatelstva státu. Stát sám je jedním z největších spotřebitelů elektrické energie. Uspokojit proto poptávku po elektrické energii je možno jenom zabezpečením podpory pro soustavnou elektrifikaci území.⁹⁷

---

⁹⁵ Pro přehled statistických údajů týkajících se procesu elektrifikace srov.: Elektrisace Československa. Sv. 1. Nákladem sekce všeužitečných elektráren při ESČ. Praha 1934. s. 20 an.

⁹⁶ Srov.: Adamovich, Ludwig: Op. cit. sub 4. s. 321an.

⁹⁷ Srov. Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 32.

§ 1 elektrisačního zákona ve světle důvodové správy tak lokalizuje státní ingerenci v energetickém sektoru a zakotvuje její zásady a limity. Jedním z ústředních národohospodářských témat první republiky byla otázka existence monopolů, resp. otázka kdy a za jakých podmínek má stát, resp. územní korporace vystupovat jako podnikatel v prostředí hospodářské soutěže a v kterých sektorech má působit jako výhradní poskytovatel služeb, tj. z pozice monopolu.⁹⁸ Československý stát měl monopolní postavení v oblasti železniční dopravy. Stejně tak veřejné cesty byly budovány a udržovány státem a veřejnoprávními územními korporacemi. Pošty, telegrafy a telefony provozoval stát ve vlastní režii. Dále stát disponoval monopolem na těžbu soli.⁹⁹ Stát taky disponoval vlastnickým právem k početným dolům a lesům. Samotná průmyslová výroba byla naopak státem provozována jenom v omezeném množství a to zejména na základě monopolu »*ex lege*« (tabák, zápalky, střelní prach, výbušniny), částečně pak v konkurenci se soukromými podnikateli (státní tiskárny). Stát se taky účastnil spolu s veřejnosprávními korporacemi na podnikání v oblasti elektrické energie, plynu a pohřebnictví, přičemž přiznával kontrole nad těmito sektory podnikání stěžejní úlohu. Interakce mezi jednotlivými podnikateli však probíhala na poli hospodářské soutěže (srov. část o implikacích kartelového práva na energetický sektor). Československý stát se tedy nepřiklonil k metodě znárodnění a výlučného státního vlastnictví v energetickém sektoru. Toto řešení bylo uplatněno až v historicky pozdějším období, po druhé světové válce.¹⁰⁰

---

⁹⁸ Mayer, Heinz: Staatsmonopole. Springer Verlag. Forschungen aus Staat und Recht 34. Wien 1976. s. 23an.

⁹⁹ Srov.: Adamovich, Ludwig: Op. cit. sub 4. s. 323.

¹⁰⁰ Srov.: Börner, Bodo (Hrsg.): Das Energiewirtschaftsgesetz im Wandel von fünf Jahrzehnten. Veröffentlichungen des Instituts für Energierecht an der Universität zu Köln. Band 57. Nomos Verlagsgesellschaft. Baden Baden 1987. s. 56an.

4. 6. 2. Státní podpora elektrifikace

Provedení tak dalekosáhlého národohospodářského plánu, jakým byla elektrifikace československého území si přirozeně vyžadovala značných finančních nákladů. Zejména zemské výbory kladli značnou váhu na to, aby jim byl vyhrazen náležitý vliv na zásobování obyvatelstva elektrickou energií.¹⁰¹ Bylo proto nutno volit pro subjekty, které by prováděli soustavnou elektrifikaci takovou formu, aby v nich mohl být jednak náležitě uplatněn vliv veřejné správy na provádění soustavné elektrifikace, jednak aby v ní mohla být vyjádřena kapitálová účast těchto veřejných korporací na elektrizační akci. Za vhodný útvar pokládal zákonodárce po vzoru výše zmíněné osnovy zákona o elektrifikaci Moravy z r. 1914 tzv. »smíšené společnosti«, ve kterých byl vedle kapitálu soukromého účasten i kapitál veřejný se zajištěním rozhodujícího vlivu zúčastněných veřejných korporací. Tyto podniky pak měly být vybaveny zvláštními výhodami a právy, a to nejen v ohledu finančním (napr. finanční podpora elektrifikace venkova), ale i výhodami umožňujícími provádění technických činností (napr. propůjčení užívacích práv). Těchto výsad nabyly podniky dodávající elektrickou energii za předpokladu, že byly vyhlášeny za všeužitečné (srov. níže).

Na soustavnou elektrifikaci zákon stanovil částku 75. 000. 000,- Kč, která měla být v letech 1919 až 1928 zařazena do státního rozpočtu. Těchto peněz mělo Ministerstvo veřejných prací použít na vybudování vodních elektráren a na účast státu na elektrických podnicích tvořících podstatnou část soustavné elektrifikace československého státu. V těchto měli být zastoupeny buď země,

---

¹⁰¹ Schmaus, Gustav. Op. cit. sub 40. s. 38.

nebo korporace místní samosprávy, které buď samy anebo s dosavadními elektrárenskými družstvy, nebo svazy převezmou spolu se státem alespoň 60 procent základního kapitálu podniku a zajistí si trvale rozhodující vliv na jeho správu. Novela elektrisačního zákona, publikována pod č. 258/1921 Sb. z. a n.,¹⁰² posléze stanovila, že v zájmu urychleného provádění soustavné elektrifikace může Ministerstvo veřejných prací v případech zvláště odůvodněných, po dohodě s Ministerstvem financí a po konzultaci se státní elektrárenskou radou výjimečně povolit, aby byl úhrnný objem převzetí snížen až na 25 procent (srov. níže).

Finanční účast státu vymezená částkou 75. 000. 000,- Kč, však ani zdaleka nepostačovala k zajištění úplného řešení problematiky soustavné elektrifikace československého území. Soukromý kapitál se na druhé straně zejména z důvodu nutnosti vysokých investic, omezoval výhradně na využití menších územních oblastí, kde mu byla zaručena rentabilita podnikatelské činnosti. Tato situace byla příčinou toho, že břemeno finančních nákladů na elektrifikaci bylo i nadále – stejně jako za bývalé monarchie – na bedrech země a autonomních svazků. Následující tabulka je přehledem kapitálové účasti jednotlivých subjektů na podnicích působících v oblasti energetického sektoru ke konci roku 1927 (v Kč).¹⁰³

---

¹⁰² Zákon ze dne 1. července 1921, č. 258 Sb. z. a n., jímž se doplňuje zákon ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. o státní podpoře při zahájení soustavné elektrisace.

¹⁰³ Prachenský, Vojtěch: Činnost zemského správního výboru na poli soustavné elektrisace země. in: Tománek, J.: Elektrisace Československa 1918 – 1928. Nákladem ESČ. Praha 1928. s. 13.

A. Stát		38. 201 200,-
B. Samospráva		
1. Země	49. 972 000,-	
2. Okresy	74. 818 037,-	
3. Obce	31. 309 557,-	
4. Jihočeské svazy	36. 000 000,-	192. 099 594,-
C. Soukromý kapitál		
1. Družstva	13. 176 400,-	
2. Soukromí účastníci	10. 060 800,-	23. 237 200,-
	Úhrnem:	253. 537 994,-

Stát měl dále podporovat soustavnou elektrifikaci úplným, nebo jenom částečným osvobozením všeužitečných elektrárenských podniků od zvláštní výtěžkové daně. Tak to předpokládala právní úprava v §§ 72 a 174 zákona ze dne 15. června 1927, č. 76 Sb. z. a n. o přímých daních.¹⁰⁴

Dalšími mechanismy podpory soustavné elektrifikace bylo přejímání záruk za investiční půjčky všeužitečných elektrárenských podniků a přiznávání tzv. sirotčí jistoty dílčím dlužním úpisům vydaným na tyto zápůjčky a to za účelem docílení výhodnějších úvěrových podmínek. Všeužitečné elektrárenské podniky začali již brzy po svém vzniku vydávat vlastní dlužní úpisy. Aby byl zabezpečen úspěšný odbyť těchto dlužních úpisů, obraceli se uvedené společnosti na zemský

¹⁰⁴ Zákon ze dne 15. června 1927, č. 76 Sb. z. a n. o přímých daních. Dle § 72 písm. b) uvedeného zákona byly od zvláštní daně výtěžkové osvobozeny elektrické podniky, na kterých byl účasten stát spolu se samosprávnými svazky a které byly prohlášeny za všeužitečné, nebo na takové přeměněny podle zákona ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. o státní podpoře při zahájení soustavné elektrifikace a zákona ze dne 1. července 1921, č. 258 Sb. z. a n., jestliže dividenda (podíl na zisku) v jednotlivém roce vyplacená nečiní více než 4 % základního kapitálu těchto podniků. Dle § 174 odst. 1 byly tytéž podniky osvobozeny i od rentové daně.

správný výbor, který žádaly, aby převzal za tyto dílčí úpisy záruku jménem české země. Zemský správní výbor těmto žádostem vyhověl a převzal jménem uvedených společností záruku za dílčí dlužní úpisy, které elektrárenské podniky vydali, v celkové částce 224. 795 000,- Kč.

Související finančněprávní problematika byla dosažena zejména právní úpravou zakotvenou v těchto zákonech:

- v zákoně ze dne 12. srpna 1921, č. 292 Sb. z. a n., jímž se povoluje užití dílčích dluhopisů východočeské 5 % ní zemské investiční zápujčky elektrizační z r. 1921 v úhrnné jmenovité hodnotě 30 milionů korun k ukládání nadačních, sirotčích a podobných kapitálů,
- v zákoně ze dne 25. července 1925, č. 157 Sb. z. a n., kterým se zmocňuje vláda republiky československé, aby převzala státní záruku za výpujčky ústředních elektráren, akciové společnosti v Praze, a kterým se povoluje užití dílčích dlužních úpisů na tyto výpujčky vydaných k ukládání nadačních, sirotčích a podobných kapitálů,
- v zákoně ze dne 30. června 1926, č. 142 Sb. z. a n., kterým se povoluje užití dlužních úpisů „Východočeské 6 % investiční pužky elektrisační z roku 1925 v částce Kč 27, 000. 000,- jmenovité hodnoty se zemskou zárukou“ k ukládání nadačních, sirotčích a podobných kapitálů,
- v zákoně ze dne 1. července 1926, č. 143 Sb. z. a n., kterým se povoluje užití dílčích dlužních úpisů „Jihočeské 6 % ní ivestiční pužky elektrisační z roku 1925 v částce Kč 20, 000. 000,- se zemskou zárukou“ k ukládání nadačních, sirotčích a podobných kapitálů.

Formou státní podpory bylo i právní a finanční zvýhodnění všeužitečných elektrárenských podniků. K této úpravě srov. níže v části o všeužitečných elektrárenských podnicích.¹⁰⁵

Kromě toho stát podporoval elektrifikaci venkova stavebními příspěvky místním elektrárenským družstvům a venkovským obcím a podporami podnikům na náklady spojené s přívodem elektrické energie do venkovských obcí. Relevantní v tomto oboru byla právní úprava stanovená zákonem ze dne 1. července 1926, č. 139 Sb. z. a n. o finanční podpoře elektrisace venkova. Zákon vymezil na roky 1927 – 1931 za účelem elektrifikace venkova roční částku Kč 10, 000. 000,-. Tohoto finančního obnosu se mělo použít právě za účelem poskytnutí stavebních příspěvků místním elektrárenským družstvům nebo venkovským obcím¹⁰⁶, dále pak k udělování podpor na náklady spojené s přívodem elektrické energie do venkovských obcí všeužitečným elektrárenským podnikům.¹⁰⁷ Pokud se jednalo o obce, v nichž takovýto podnik zřízen nebyl, mohla být ve výjimečných případech udělena podpora i na výstavbu přívodu elektrické energie z elektráren bez statutu všeužitečnosti. O udělení těchto podpor a příspěvků rozhodovalo Ministerstvo zemědělství na podkladě řádně doložených žádostí a po konzultaci s Ministerstvem veřejných prací. K udělení podpory byla dále nutna konzultace s příslušnou zemědělskou radou a v oblastech Podkarpatské Rusi, kde zemědělská rada nebyla zřízena,

---

¹⁰⁵ Srov. zejména zákon ze dne 3. července 1923, č. 143 Sb. z. a n. o finančních a právních výhodách na podporu soustavné elektrifikace.

¹⁰⁶ Uvedený stavební příspěvek měl být dle vymezení v § 3 odst. 1 uvedeného zákona poskytnout na nově zřizované transformační stanice, rozvodé sítě a domovní přípojky až do výše 50 % stavebního nákladu schváleného Ministerstvem zemědělství v dohodě s Ministerstvem veřejných prací.

¹⁰⁷ Tyto roční částky se měli použít i na vyplácení podpor, které Ministerstvo zemědělství povolilo již před účinností uvedeného zákona, přičemž o postupu výplaty splátek mělo rozhodnout Ministerstvo zemědělství společně s Ministerstvem veřejných prací.

s příslušným orgánem civilní správy. Dle § 2 odst. 3 uvedeného zákona mělo být při rozhodování o udělení příspěvků a podpor na proces elektrifikace především přihlíženo k chudým horským a hospodářsky zaostalým oblastem a k obcím, ve kterých by se elektrifikací docílilo zvýšení zaměstnanosti a zemědělské, resp. živnostenské produkce. V těchto znevýhodněných oblastech mohly příspěvky na stavební náklady nově zřizovaných elektrických přípojení k venkovským obcím dosahovat až 75 % stavebního nákladu schváleného relevantním ministerstvem a to za předpokladu, že dotčené podniky prokázaly, že nemohou provést uvedené stavby vlastním nákladem bez trvalé hospodářské újmy. Ve výjimečných a zvláštního zřetele hodných případech mohlo Ministerstvo zemědělství po dohodě s Ministerstvem veřejných prací a s Ministerstvem financí povolit podnikům i přiměřenou podporu také k částečné úhradě jiných finančních výdajů, které těmto podnikům vznikly během elektrifikace venkovských obcí.¹⁰⁸

4. 6. 3. Ochrana veřejných zájmů

Výše uvedená podpora soustavné elektrifikaci ze strany veřejné moci nebyla jediným nástrojem ingerence státu do uvedeného procesu. Efektivní výkon státní správy si vyžadoval zejména možnost účinně zasáhnout na ochranu zájmů soustavné elektrifikace, které elektrisační zákon označil ve svém § 27 za zájmy veřejné. Ochranu těchto veřejných zájmů svěřil uvedený právní předpis do rukou Ministerstva veřejných prací, při němž byla zřízena státní elektrárenská rada (v dikci zákona označena jako »*elektrárenský poradní sbor*«)

---

¹⁰⁸ V případě, že by se jednalo o podnik, který by postrádal charakter tzv. všeužitečnosti, bylo potřeba za účelem poskytnutí podpory i konzultace s Ministerstvem obchodu.

jako poradní sbor k podávání dobrých zdání o zamýšlených prováděcích nařízeních a technických předpisech, připravovaných v souvislosti s procesem soustavné elektrifikace.¹⁰⁹ Tato státní elektrárenská rada měla (nejvýše) 55 (původně 45) členů jmenovaných Ministrem veřejných prací na dobu 3 let. Jejimi členy byli zejména zástupci samosprávy, vědy a subjektů zainteresovaných na produkci a spotřebě elektrické energie.¹¹⁰ Státní elektrárenská rada měla výbory stálý, finanční a právní a technický. Jednala v těchto výborech, anebo v plénu.¹¹¹

Za účelem ochrany zájmů soustavné elektrifikace elektrisační zákon ukládal všem příslušným orgánům státní správy, aby při schvalování veškerých vedení a výroben elektrické energie, byť by sloužily výhradně podnikatelským účelům, přihlížely v prvním řadě k potřebám soustavné elektrifikace československého území jako k veřejnému zájmu. Za tímto účelem měly být v udělovaných koncesích předepsány příslušné podmínky (srov.: § 27 odst. 3 *in fine* elektrisačního zákona). Podle nálezu Boh. adm. 4142 mohl příslušný orgán státní správy odepřít schválení změny provozovny, kdyby takováto změna byla v rozporu se zájmy soustavné elektrifikace. Dovožovalo se proto, že analogicky by bylo možno za stejných předpokladů i odepřít schválení nové provozovny.¹¹²

---

¹⁰⁹ Obdobnou instituci (*Elektrizitätskommission*) přitom obsahovala již osnova rakouského energetického zákona z r. 1918. Vedle státní elektrárenské rady působily při Ministerstvu veřejných prací ještě Státní puncovní rada, Poradní sbor pro vodohospodářské práce a stavby, Poradní sbor ve věcech leteckých, Silniční rada a Uhelná rada. Všechny byly konstruovány jako sbor odborníků, resp. zástupců zainteresovaných skupin. Srov.: Hoffmann, Josef: Poradní sbory. in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. Sv. III. Polygrafia. Brno 1934. s. 260an., s. 278an.

¹¹⁰ § 31 odst. 1 elektrisačního zákona výslovně uvádí mezi obligatorními zástupci v radě i dělnictvo elektrárenských podniků.

¹¹¹ Dle § 31 odst. 2 elektrisačního zákona mělo být složení a řád tohoto sboru stanoveno formou nařízení. Stalo se tak nařízením vlády republiky Československé ze dne 2. ledna 1920, č. 26 Sb. z. a n. o zřízení státní elektrárenské rady a vládním nařízením ze dne 25. dubna 1924, č. 83 Sb. z. a n., kterým se zvyšuje počet členů státní elektrárenské rady.

¹¹² Vancl, Karel: Op. cit. sub 13. s. 528.

Ministerstvo veřejných prací bylo dále za účelem zabezpečení veřejného zájmu na soustavné elektrifikaci území oprávněno uložit vlastníkovi elektrického díla, nebo vodní síly, kterých není úplně využito, aby ve veřejném zájmu a v rámci soustavné elektrifikace taková díla náležitě využíval. Nevyhověl-li vlastník ve stanovené lhůtě tomuto požadavku, mohlo Ministerstvo veřejných prací učinit potřebná opatření k úplnému využívání těchto zařízení a to zejména tím, že je svěřilo k provozování jinému podnikateli.

Dále bylo Ministerstvo veřejných prací oprávněno nařídit vlastníku elektrického podniku nápravu v případě, že nesprávným vedením tohoto podniku, anebo nepřiměřenými cenami elektrické energie jsou porušovány veřejné zájmy. Tak mohlo učinit po vyslechnutí tohoto vlastníka a podle rozhodnutí tříčlenného výboru státní elektrárenské rady. V případě, že vlastník ve stanovené lhůtě zjištěné závady neodstraní, disponovalo Ministerstvo oprávněním zasáhnout do provozu relevantního podniku a sjednat na náklady porušitele nápravu (srov.: § 27 odst. 4 elektrizačního zákona). Jedným z takovýchto zásahů mohlo být zejména zavedení nucené správy.¹¹³

Ministerstvo veřejných prací mohlo rovněž nařídit přeměnu podniků, působících v sektoru energetiky, za všeužitečné. Upravoval to § 28 elektrizačního zákona pod marginární rubrikou »*Přeměna elektrických podniků na všeužitečné*«. Předpokladem bylo, že se jedná o podniky, které dodávají většinu elektrického proudu pro všeobecnou potřebu, které svým rozsahem a polohou jsou vhodné a v zájmu veřejném taky nevyhnutelně potřebny pro soustavnou elektrifikaci.

---

¹¹³ Ibid.

Přeměna podniku v podnik všeužitečný proběhla na základě nařízení Ministerstva veřejných prací, které mělo být vydáno po dohodě s ministerstvy spravedlnosti, financí, obchodu a zemědělství a po slyšení elektrárenského poradního sboru. Elektrisační zákon stanovil pro tento proces lhůtu jednoho roku ode dne účinnosti. Uvedená lhůta byla následně prodloužena do konce r. 1930.¹¹⁴ Nařízená přeměna podniku měla být provedena vlastníkem do jednoho roku ode dne doručení rozhodnutí Ministerstva, přičemž si dosavadní vlastník mohl ponechat účast na převedeném podniku v mezích § 2 elektrisačního zákona (tj. maximálně 40 % základního kapitálu). V případě, že vlastník označeného podniku vydanému nařízení nevyhověl, mohl být podnik Ministerstvem veřejných prací po dohodě s výše uvedenými ministerstvy vyvlastněn a přeměněn na podnik všeužitečný dle § 4 elektrisačního zákona (srov. níže).¹¹⁵

Uvedený § 28 elektrisačního zákona byl v československém právu jediným výrazem snah, které souběžně v Německu našli rozsáhlé vyústění v zákoně ze dne 23. března 1919 o vyvlastnění (v soudobé literatuře se alternativně používal pojem »*sespolečnění*«)¹¹⁶ vhodných hospodářských podniků, zejména k podniků k dobývání přirozených podkladů půdy a k využití přírodních sil. Tyto snahy našli v německém právu své vyvrcholení v zákoně ze dne 31. prosince 1919.¹¹⁷

---

¹¹⁴ Srov.: zákonem ze dne 18. srpna 1924, č. 294 Sb. z. a n., kterým se prodlužuje lhůta k označení elektrických podniků, jež mají být přeměněny na podniky všeužitečné.

¹¹⁵ Pro stanovení ceny podniku se dle § 27 odst. 3 elektrisačního zákona u obou případů (tj. u přeměny i u vyvlastnění) aplikovalo obdobně ustanovení § 13 uvedeného zákona. Analýzu této právní úpravy srov. v příslušné stati o problematice všeužitečných podniků.

¹¹⁶ Srov.: Hrdina, Josef: op. cit. sub 3. s. 48.

¹¹⁷ Gesetz, betreffend die Socialisierung der Elektrizitätswirtschaft vom 31. Dezember 1919, RGBl. 1920, s. 19 an. Srov.: Kehrberg, Jan, Otto, C.: Op. cit. sub 36. s. 81an.

Další formu ochrany veřejného zájmu v energetickém sektoru a to sloučení podniků působících v oblasti produkce elektrické energie, upravoval § 3 zákona ze dne 1. července 1921, č. 258 Sb. z. a n., kterým se doplňuje elektrisační zákon. Dle této zákonné úpravy mohlo Ministerstvo veřejných prací po slyšení vlastníků podniků a státní elektrárenské rady a po dohodě s ministertvy spravedlnosti, financí, zemědělství a s Ministerstvem pro průmysl, obchod a živnosti nařídít sloučení dvou anebo několika energetických podniků v jeden celek a to za předpokladu, že byl takovýto postup nevyhnutelně nutný za účelem provádění soustavné elektrifikace a vedl-li tento postup k zvýšení celkové hospodárnosti podniků, o jejichž sloučení šlo. Nařízené sloučení podniků mělo být provedeno vlastníky podniků ve lhůtě jednoho roku ode dne, kdy jim bylo doručeno rozhodnutí Ministerstva veřejných prací o sloučení. V případě, že vlastníci podniků tomuto nařízení v uvedené lhůtě nevyhověli, dávala zákonná úprava možnost provést sloučení dotčených podniků formou vyvlastnění a odnětí koncese.¹¹⁸

Ustanovením zasahujícím do úpravy poměrů energetického hospodářství z hlediska veřejného zájmu byl rovněž právní předpis § 30 elektrisačního zákona, dle kterého byl přenos elektrické energie přes státní hranice, a to jak z československého území do ciziny, tak i naopak, vázán na zvláštní povolení státní správy. Toto povolení udělovalo Ministertvo veřejných prací po dohodě se zúčastněnými ministertvy. Uvedený právní předpis totiž vycházel z dobového postulátu národohospodářské teorie, že primárně má být využito elektrické

---

¹¹⁸ Pro stanovení ceny podniku se i v tomto případě aplikovalo obdobně ustanovení § 13 uvedeného zákona (srov § 3 *in fine* zákona ze dne 1. července 1921 . Analýzu této právní úpravy srov. v příslušné stati o problematice všeužitečných podniků.

energie z vlastních zdrojů. Stejně tak se mělo co možná v největší možné míře zamezit zatěžování obchodní bilance republiky odběrem z ciziny.

S ochranou veřejného zájmu na druhé straně dobová literatura nespojovala právní úpravu smírčího jednání o dohodu podle vládního nařízení ze dne 23. září 1919, č. 524 Sb. z. a n. o úpravě cen elektrické energie a plynu a ani působnost státní správy při sestavování smírčího soudu podle tohoto nařízení, neboť v uvedených případech se dle tehdy pertraktované teorie jednalo o čistě soukromé zájmy dodavatelů a odběratelů elektrické energie.¹¹⁹ Činnost orgánů státní správy na tomto poli měla jenom povahu přípravných procesuálních aktů a nikoliv úředních rozhodnutí nebo opatření, jimiž by bylo jakkoliv naznačeno rozhodnutí o otázce mezi stranami sporné. Z tohoto důvodu nemohla být tato rozhodnutí napadnuta stížností k Nejvyššímu správnímu soudu (srov.: usnesení ze dne 31. 5. 1921, č. 6128). Tato krátká závěrečná stat nám zároveň vymezuje hranice toho, co dobová administrativistika pokládala za veřejný zájem v energetickém sektoru. Hranice tohoto veřejného zájmu se ve světle prvorepublikové legislativy omezila na zájem na plánovité elektrifikaci území, resp. – jak bude popsáno níže – na regulaci hospodářské soutěže. Další ingerence do vztahu mezi dodavatelem a odběratelem elektrické energie ze strany veřejné moci, resp. zvýšená ochrana určitých skupin odběratelů se zatím jevila jenom ve výjimečných náznacích. Garance trvalých a kontinuálních dodávek elektrického proudu byly nalezeny spíše cestou majetkového uspořádání energetických podniků, ve kterých měl být dle ustanovení relevantní legislativy zabezpečen vliv veřejnoprávních korporací.

---

¹¹⁹ Vancl, Karel: Op. cit. sub 13. s. 528.

4. 6. 4. Elektrárenské podniky všeužitečné

K provádění cílů soustavné elektrifikace československého území měl sloužit především institut »všeužitečného podniku«.¹²⁰ Za podnik všeužitečný mohli být Ministerstvem veřejných prací po dohodě se zúčastněnými ministerstvy prohlášeny podniky na výrobu nebo dodávku elektrické energie pro všeobecnou potřebu, které sloužily záměrům soustavné elektrifikace¹²¹ a náležely státu, zemi, nebo korporacím místní samosprávy, resp. zmíšeným společnostem, v kterých byly veřejné korporace zúčastněny alespoň 60 % základního kapitálu. Toto prohlášení přitom nahrazovalo koncesi k živnostenskému provozování výroby a rozvodu elektrické energie, udělované dle právní úpravy v ministerském nařízení ze dne 25. března 1883, č. 41 ř. z., na Slovensku a Podkarpatské Rusi dle uherského zákoného čl. XVII. z r. 1884. Jak již bylo zmíněno výše, mohla být v zájmu urychleného provádění soustavné elektrifikace dle zákona č. 258 Sb. z. a n. úhrnná účast veřejných činitelů v takovém případě snížena na 25 % základního kapitálu.¹²²

Za stejných podmínek mohly být prohlášeny za všeužitečné i podniky hospodářských družstev dle zákona ze dne 9. dubna 1913, č. 70 ř.z., na Slovensku dle uherského zákoného čl. XXIII. z r. 1898¹²³ a to za předpokladu,

¹²⁰ Srov.: Klapka, Otakar: Op. cit. sub 81. s. 64.

¹²¹ Karel Laštovka přitom na stránkách Správního obzoru poznamenal: „Jest jasno, že tato definice není nijak šťastna; spornou otázkou bude vždy, co jest soustavná elektrisace a zda jí podnik slouží, V tom směru se ponechává volné pole ministertvu veřejných prací.“ Srov.: Laštovka, Karel: Op. cit. sub 93. s. 212-213.

¹²² Veřejným činitelům však v tomto případě musela být přiznáno právo, aby mohli nejdéle do 20 let převzít tolik základního kapitálu náležejícího soukromým činitelům, aby jejich účast činila nejméně 60 % základního kapitálu. Stejně tak jim měla být zajištěna minimálně jedna třetina představenstva.

¹²³ Ve znění zákona ze dne 15. dubna 1919, č. 210 Sb. z. a n. o úpravě poměrů družstev na Slovensku.

že vyhověli dalším podmínkám, které byly posléze vydány. Jednalo se zejména o následující podmínky: ve stanovách družstva muselo být předepsáno, že alespoň 60 % závodních podílů musí náležet veřejným korporacím. Družstva nesměli z členství vylučovat konzumenty elektrické energie v území jimi zásobeném. Stanovy a všeobecné podmínky pro dodávku a prodej elektrické energie musely být schváleny Ministerstvem veřejných prací, družstva se musela podrobit technickému dozoru, stanovenému státní, resp. zemskou autonomní správou.¹²⁴ Stanovami muselo být rovněž předepsáno, že čistého zisku bude použito především k dotování fondu, který sloužil k uhrazení možných ztrát. Přebytku mělo být použito ke zlevnění sazeb za energii.¹²⁵

Předpisy oddílu o všeužitečných podnicích se měly týkat i podniků stávajících, byly-li dle § 4 elektrisačního zákona prohlášeny za všeužitečné.¹²⁶ To se stalo – jak již bylo zmíněno výše - pravidelně na návrh,¹²⁷ výjimečně ale i »*ex offico*«. ¹²⁸

Touto právní úpravou tak bylo podnikání v oboru dodávky elektrické energie fakultativně zavedena forma smíšené veřejné společnosti s minoritní účastí soukromého kapitálu.

Při prohlášení podniku za všeužitečný mu měla být dle dikce § 5 odst. 2 elektrisačního zákona vymezena jeho práva a povinnosti v zájmu veřejném, zejména v zájmu ochrany zájmu moci veřejné a to i vzhledem

---

¹²⁴ Družstva se též musela podrobit revizi dle zákona ze dne 10. června 1903, č. 133 ř. z., na Slovensku a Podkarpatské Rusi dle zákona ze dne 19. dubna 1919, č. 210 Sb. z. a n.

¹²⁵ Srov.: § 3 nařízení ze dne 25. října 1919, č. 612 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n., o státní podpoře při zahájení soustavné elektrisace.

¹²⁶ Srov.: § 24 elektrisačního zákona.

¹²⁷ Srov.: § 5 elektrisačního zákona.

¹²⁸ Srov.: § 28 elektrisačního zákona.

k zainteresovaným subjektům. (V případě, že se tak nestalo, mohl zainteresovaný subjekt – kupříkladu sousedící energetický podnik – uplatnit námitky související s vymezením práv a povinností všeužitečného podniku i později – typicky v řízení o schvalování konkrétního díla všeužitečného podniku).¹²⁹ Povinnostmi v zájmu veřejném zejména byly následující povinnosti:¹³⁰

- dodávat ve vymezeném území elektrickou energii dle jednotných sazeb a uzveřejněných podmínek každému spotřebiteli a za jakýmkoliv účelem spotřeby, pokud by podnik neprokázal, že by dodávka elektrické energie do míst zvláště nevýhodných ohrožovala jeho rentabilitu,
- odebírat elektrickou energii vhodných vodních sil ve vymezeném území,
- vzájemně si vypomáhat se sousedními elektrárnami, jestliže by se takovouto spoluprací zmenšila spotřeba paliva, zvýšila se celková hospodárnost podniku a zabezpečila se zároveň trvalá dodávka elektrické energie,
- udržovat jemu náležející energetická díla v stavu hospodářsky účelném a schopném řádného provozu, provádět včas všechny potřebné opravy,
- podrobit se úřední kontrole, která by zjistila, zda trvají předpoklady, za kterých byl relevantní podnik prohlášen za všeužitečný.

Jednalo-li se o prohlášení vodní elektrárny za podnik všeužitečný, byla mu uložena i povinnost dodávat elektrickou energii všeužitečnému podniku, který má zásobovat území ve kterém je situována elektrárna žadatele.¹³¹ Ke splnění

---

¹²⁹ Boh. adm. 4325.

¹³⁰ Srov.: § 2 nařízení ze dne 25. října 1920, č. 612 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n., o státní podpoře při zahájení soustavné elektrisace.

¹³¹ Srov.: Boh. A 6661/27 (nález ze dne 22. 6. 1927 č. 22733/26). Povinnost elektrárny dodávat elektrický proud každému spotřebiteli byla Nejvyšším správním soudem nahlížena jako *conditio sine qua non* jejího prohlášení za veřejně prospěšné zařízení.

těchto povinností v zájmu soustavné elektrifikace území měly všeužitečnému podniku napomáhat následující výhody:

Co se týče výhod v oblasti právního postavení všeužitečných podniků, nahrazovalo toto prohlášení – jak již bylo uvedeno výše – koncesi k živnostenskému provozování výroby a rozvádění elektrické energie.¹³² Dále se jednalo o užívací práva k cizím nemovitostem, které opravňovala všeužitečné podniky v případě, že se strany předem jinak nedohodly, aby užívaly bezplatně, resp. za vymezený poplatek (tzv. uznávací činži) pozemků železničních, silničních, cestních, vodních a vodocestních, jež byly ve státní správě.¹³³ Stejně tak mohly užívat i pozemků stejného charakteru, jestliže byly ve správě veřejných korporací anebo soukromých společností.¹³⁴ Za přiměřené odškodnění byly všeužitečné podniky oprávněny užívat i jiných pozemků veřejných anebo soukromých.¹³⁵ V mezích těchto užívacích práv bylo všeužitečným podnikům dovoleno zřizovat a udržovat elektrická vedení s příslušenstvím, spojovací a transformační stanice (v textu elektrisačního zákona dále označovány souhrnně jako *»elektrická zařízení«*).¹³⁶ Tato užívací práva obsahovala též oprávnění odstraňovat překážející stromoví (okleštění) v rozsahu nezbytně nutném ke zřízení a udržování rozvodných sítí a zamezení poruch při provozu. Výše vymezená užívací práva však nemohla být zřízena k pozemkům, které sloužily účelům bohoslužebným, ke hřbitovům a nádvořím, vojenským opevněním, muničním skladištím a továrnám na výbušniny.

---

¹³² § 1 ministerského nařízení ze dne 25. března 1883, č. 41 ř. z. a ze dne 20. července 1883, č. 188 ř. z., na Slovensku a Podkarpatské Rusi § 22 odst. 24 živnostenského zákona ze dne 10. října 1904.

¹³³ Srov.: § 7 písm. a) elektrisačního zákona.

¹³⁴ Srov.: § 7 písm. b) elektrisačního zákona.

¹³⁵ Srov.: § 7 písm. c) a § 14 elektrisačního zákona.

¹³⁶ Srov.: § 8 odst. 1 písm. a) a b) elektrisačního zákona.

Není nezáhodno na tomto místě poznamenat, že již prvorepubliková jurisprudencce obrátila svoji pozornost k vymezení rozdílů mezi právy užívacími a služebnostmi. Ve srovnání s posléze uvedenými byla pak práva užívací charakterisována jako rub zákonného omezení práva vlastníka ve veřejném zájmu (srov.: nález Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 1. 1928, č. 1062/1928). Vyvlastnění služebnosti zakládalo pro všeužitečný podnik právo k věci cizí, které bylo považováno dle svého obsahu za právo soukromoprávní povahy.¹³⁷ Zatómco byl obsah a rozsah užívacích práv vymezen elektrisačným zákonem, byl obsah a rozsah vyvlastněním zřízených služebností stanoven úřadem dle obdoby vyvlastňovacích předpisů. Užívací práva pak nepodléhala jako práva veřejnoprávního charakteru soukromoprávním předpisům o vydržení a promlčení, nebyla zapisována do pozemkových knih a byla vedena v evidenčních knihách elektrárenských podniků u schvalovacích úřadů.

Zřízení užívacích práv všeužitečných energetických podniků k soukromým nemovitostem bylo v kompetenci schvalovacích úřadů (v Čechách, na Moravě a ve Slezsku jimi byly zemské správy politické¹³⁸, na Slovensku župný úřad v Bratislavě¹³⁹, na Podkarpatské Rusi civilní správa¹⁴⁰), o přípustnosti a podmínkách užívání pozemků silničních, cestních a vodocestních, které byly ve správě veřejné sféry, rozhodovalo Ministertvo veřejných prací. U nemovitostí

---

¹³⁷ Vancí, Karel: Op. cit. sub 13. s. 529.

¹³⁸ § 16 zákona ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. o státní podpoře při zahájení soustavné elektrisace.

¹³⁹ § 62 vládního nařízení ze dne 19. května 1927, kterým se mění ustanovení § 6 vládního nařízení ze dne 25. října 1920, č. 612 Sb. z. a n., jímž se provádí zákon ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n., o státní podpoře při zahájení soustavné elektrifikace.

¹⁴⁰ § 6 vládního nařízení ze dne 25. října 1920, č. 612 Sb. z. a n., jímž se provádí zákon ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. o státní podpoře soustavné elektrisace a § 7 zákona ze dne 1. července 1921, jímž se doplňuje zákon ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. o státní podpoře soustavné elektrisace.

železničních pak rozhodovalo Ministerstvo železnic po dohodě se zúčastněnými ministerstvy. Uživací práva přitom přecházela i s povinnostmi, které s nimi byly spojeny, na právní nástupce všeužitečných podniků, pokud vyhovovali podmínkám vymezeným v § 4 elektrisačního zákon a byla účinná proti každému držiteli nemovistosti. Všeužitečný podnik byl však při jejich výkonu omezen ohledy na nemovitost, jejího vlastníka a uživatele, jako i osoby třetí, na ochranu přírody a krajiny, historické památky a umělecké stavby. Zejména pak nemohl bránit, nebo překážet vlastníku anebo uživateli pozemku v právu hospodaření na pozemku, v nakládání s ním (případně v jeho zastavění) a byl v nutném případě povinen i k přemístění elektrického zařízení na své náklady, jestliže tak vyžadovalo účinné nakládání s pozemkem.¹⁴¹ K tomu kontrární byly povinnosti vlastníka, resp. uživatele pozemku: měl zejména povinnost informovat všeužitečný podnik nejpozději 4 týdny před započetím prací o zamýšleném nakládání s pozemkem, resp. nahradit všeužitečnému podniku škodu, jestliže úmyslným nesprávným sdělením o zamýšleném nakládání s pozemkem způsobil odstranění, resp. přeložení elektrických zařízení. Stejně tak byl vlastník pozemku povinen nahradit škodu, jestliže zamítl vhodné opatření navržené všeužitečným podnikem a nabídl-li podnik, že ponese větší náklady, které tímto opatřením vlastníkov, resp. uživateli pozemku vzejdou. Právní úprava pak pamatovala i na tu modalitu, že by všeužitečnému podniku výše uvedená čtyřnedělní lhůta k upravení, přeložení nebo odstranění elektrických zařízení nestačila. V takovém případě mohla být na jeho žádost politickým úřadem I. stolice, resp. při železničních pozemcích železniční správou, prodloužena, nejdéle však na tři měsíce.

---

¹⁴¹ Srov.: §§ 8 – 9 elektrisačního zákona.

Všeuzitečným podnikům byla uložena povinnost nahradit veškeré majetkové újmy, které byly způsobeny správě veřejného statku anebo soukromým vlastníkům povolením užívacích práv nebo jejich výkonem, a to s výjimkou případu, že tato újma vznikla vinou subjektu, který by měl jinak nárok na náhradu škody. Výši odškodného stanovoval schvalovací úřad, v jehož kompetenci bylo povolení užívacích práv pro relevantní všeuzitečný podnik.¹⁴² Elektrisační zákon přitom předpokládal osobní angažovanost vlastníka pozemku, protože pro přiznání náhrady požadoval uplatnění tohoto práva u relevantního schvalovacího úřadu. Co se týče práv užívacích se tedy uplatňovala zásada »*vigilantibus iura*« a to na rozdíl od vyvlastnění, v rámci kterého stanovoval schvalovací úřad výši odškodnění »*ex officio*«.¹⁴³ Návrh na stanovení odškodného tedy musel být učiněn vlastníkem pozemku ve správním řízení před povolením užívacích práv. Za majetkové újmy opakující se stanovovalo jednorázové odškodné, nebo opakující se roční renta.¹⁴⁴ Pro konečné stanovení odškodného soudem a vykonatelnost rozhodnutí platily tytéž předpisy jako při vyvlastnění.¹⁴⁵ Jinak zůstávalo vlastníku pozemku vyhrazeno právo uplatňovat nárok na náhradu škody u řádného soudu do roka ode dne, kdy se o škodě dověděl.

Všeuzitečným podnikům mohlo být dále povoleno vyvlastnění pro elektrická vedení a jejich příslušenství a to za předpokladu, že to vyžadují důležité technické důvody anebo byly-li náklady na jejich umístění na jiném místě neúměrně vysoké. Pro uvedená díla se přitom pravidelně povolovalo zřizování

---

¹⁴² Srov. výše pozn. č. 134 – 136.

¹⁴³ Srov.: Hoetzel, Jiří: Vyvlastnění. in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. V. sv. Polygrafia. Brno 1948. s. 498.

¹⁴⁴ Vancl, Karel: Op. cit. sub 13. s. 530.

¹⁴⁵ Srov.: § 15 odst. 3 elektrisačního zákona.

služebností. Stejně tak bylo možno povolit vyvlastnění pro zařízení sloužící k produkci elektrické energie a jejich příslušenství, bylo-li toho potřeba pro využitkování určité vodní síly nebo jiného zdroje elektrické energie anebo vyžadovali-li to jiné technicko – hospodářské důvody. Právní úprava vyvlastnění v procesu elektrifikace československého území byla přitom dána obecnými právními předpisy o vyvlastnění («*lex generalis*»), ke kterým byly právní předpisy elektrifikační dle dikce § 13 odst. 5 *in fine* elektrisačního zákona v poměru speciality. Za tyto obecné právní předpisy elektrisační zákon prohlašuje zákon ze dne 18. února 1878, č. 30 ř. z. o vyvlastnění k účelu zřízení a provozu železnic a na Slovensku a Podkarpatské Rusi platný zákonný článek č. XLI z r. 1881.¹⁴⁶ Odchytky od této obecné úpravy byly dány specifickým charakterem procesu elektrifikace území. Jestliže dle rakouského zákona z r. 1878 muselo být dáno odškodnění vždy v hotových penězích a mělo být stanoveno okresním soudem, který byl povinen přibrat tři znalce (podle uherské právní úpravy v zák. čl. XLI z r. 1881 muselo být odškodnění poskytnuto *zpravidla* v hotových penězích a mělo být stanoveno sborovým soudem dle odhadu znalců), obsahoval elektrisační zákon úpravu odlišnou. Dle posledně uvedené právní úpravy bylo možno odškodné za vyvlastnění poskytnout v penězích anebo k návrhu strany (vyvlastňovaného resp. všeužitečného podniku) formou dodávky elektřiny, směnou za jiný pozemek, resp. poskytnutím jiných jiných majetkových výhod. Tuto progresivní právní úpravu vyzdvihl ve svém pojednání o vyvlastnění i předný prvorepublikový administrativista profesor Jiří Hoetzel.¹⁴⁷ Na rozdíl od výše uvedené úpravy rakouské a uherské,

---

¹⁴⁶ V předlitavské právní úpravě bylo přitom vyvlastnění upraveno především v § 365 o.z.o. a vedle toho v celé řadě speciálních právních předpisů veřejnoprávního charakteru, zejména pak v lesním zákoně z r. 1852 (č. 250 ř. z.), horním zákoně z r. 1854 (č. 146 ř. z.), zákoně o vodních stávkách a regulaci řek z r. 1901 (č. 66 ř. z.) atd.

¹⁴⁷ Srov.: Hoetzel, Jiří: Op. cit. sub 143. s. 491.

dle kterých o výši odškodnění rozhodoval orgán soudní zakotvil elektrisační zákon v této oblasti pravomoc schvalovacího úřadu. Výše odškodnění měla být stanovena na základě posouzení znalců již ve vyvlastňovacím nálezu.

Proti výši odškodného nebylo právní úpravou připuštěno odvolání, avšak strana, která se pokládala za zkrácenou, mohla ve lhůtě jednoho roku od právní moci vyvlastňovacího nálezu žádat v historických zemích u místně příslušného okresního soudu o stanovení odškodného v nesporném řízení. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi se postupovalo dle obdobných ustanovení zák. čl. XLI z r. 1881. Jestliže však bylo odškodné stanovené schvalovacím úřadem složeno u soudu anebo jinak zajištěno, nebylo možno výkonu pravomocného vyvlastňovacího nálezu bránit. Režim přezkumu prostřednictvím soudní instance tak napředpokládal odklad vykonatelnosti nálezu, ale jenom možnost moderace finančního odškodnění (*»ius moderandi«*).

Další výhodou, kterou veřejnoprávní úprava všeužitečným elektrárenským podnikům přiznávala, byla možnost vydávání neúplně splacených akcií na jméno dle právní úpravy v § 5 zákona ze dne 3. července 1923, č. 143 Sb. z. a n. o finančních výhodách na podporu soustavné elektrisace. Uvedenou právní úpravou mělo být umožněno akciovým společnostem opatřování potřebných finančních prostředků úměrně s postupem elektrifikačního procesu. Stejný zákon stanovil pro obchodní společnosti provozující všeužitečné elektrárenské podniky, že vymezená skupina důležitých skutečností nemusí být doložena ve formě notářského osvědčení, ale soudním zápisem. Tato výhoda měla i význam finanční.

Kromě výše uvedených výhod právních přiznávali československé právní předpisy všeužitečným elektrárenským podnikům i celou řadu výhod v oblasti finanční a daňové. Především – jak již bylo uvedeno výše v části o státní podpoře elektrifikace - byly podniky s účastí státu a samosprávních korporací osvobozeny od zvláštní daně výdělkové a to za předpokladu, že dividenda (podíl na zisku), vyplacená v jednotlivém roce, nečiní více než 4 % základního kapitálu dané společnosti.¹⁴⁸ Elektrisačním zákonem bylo všeužitčným podnikům přiznáno právo vydávat dílčí dlužní úpisy a zároveň byly dílčí dlužní úpisy vydané v době od 1. ledna 1922 do konce r. 1930 osvobozeny od poplatků, které by z nich měly být za jiných okolností placeny přímo před jejich vydáním.¹⁴⁹

Dalšími výhodami, které byly přiznány všeužitečným podnikům působícím na poli soustavné elektrifikace za účelem usnadnění tohoto procesu byly zejména následující výhody v oblasti daňové a finanční regulace:

- úroky z dílčích dlužních úpisů všeužitečných podniků se nezapočítávaly do základny zvláštní výdělkové daně,¹⁵⁰
- úroky ze zápujček hypotekárně zajištěných anebo na prioritní obligace nebo jiné dílčí dlužní úpisy vydané všeužitečnými podniky osvobozenými od výdělkové daně (srov. výše) byly osvobozeny od daně rentovní,¹⁵¹

---

¹⁴⁸ Činila-li dividenda více než 4 %, nejvýše však 6 % základního kapitálu, vyměřovala se dle § 72 zákona ze dne 15. června 1927, č. 76 Sb. z. a n. o přímých daních výdělková daň z poloviny běžně vyšetřeného základu. Stejně byly uvedené podniky osvobozeny i od daně rentovní (§ 174 uvedeného zákona).

¹⁴⁹ Srov.: zákon ze dne 3. července 1923, č. 143 Sb. z. a n. o finančních a právních výhodách na podporu soustavné elektrisace ve znění zákona ze dne 16. prosince 1926, č. 238 Sb. z. a n.

¹⁵⁰ Srov.: § 79 odst. 1 písm. e) zákona ze dne 15. června 1927, č. 76 Sb. z. a n. o přímých daních, jímž byl nahrazen § 6 odst. 2 elektrisačního zákona.

¹⁵¹ Srov.: § 174 odst. 21 zákona ze dne 15. června 1927, č. 76 Sb. z. a n. o přímých daních.

- všeužitečné podniky byly osvobozeny od kolků a poplatků z listin k zápisu a výmazu závazků a práv k pojištění dílčích dlužních úpisů vydaných jimi v období od 1. ledna 1922 do konce r. 1930,¹⁵²

- při nucené přeměně podniku na podnik všeužitečný dle § 28 elektrisačního zákona byla tato transakce osvobozena od převodního poplatku, stejně tak byly přípustny úlevy resp. osvobození od převodního poplatku z hodnoty nemovistostí při sloučení dvou všeužitečných podniků,¹⁵³

- schvalování děl všeužitečných podniků a udělování vodoprávních a stavebních povolení těmto podnikům nepodléhalo dávce za úřední výkony ve věcech správních.¹⁵⁴

Souhrnně možno konstatovat následující: komplex právních norem provádějících elektrifikaci československého území zajišťoval vcelku kompaktní a efektivní rámec podpory procesu soustavné elektrifikace československého území. Aplikovala se účast státu a veřejných korporací na podnicích produkujících a dodávajících elektrickou energii širokému okruhu odběratelů, přičemž v institutu »veřejného podniku« našel svoje *equilibrium* jak zájem na svobodě podnikání tak veřejný zájem na zvýhodnění těch podniků, které poskytují veřejnosti vybraná plnění. K povinnostem k plnění, kterým byly všeužitečné podniky zavázány byla kontrární široká paleta výhod jednak v rovině právního postavení, jednak v rovině daňové a finanční. Vedle těchto

---

¹⁵² Srov. výše poznámka č. 145.

¹⁵³ Srov.: §§ 3 a 5 zákona ze dne 1. července 1921, č. 258 Sb. z. a n., jímž se doplňuje elektrisační zákon.

¹⁵⁴ V dávkovém řádě D přílohy vládního nařízení ze dne 22. prosince 1926, č. 254 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon ze dne 3. dubna 1925, č. 53 Sb. z. a n., ve znění zákona ze dne 16. prosince 1926, č. 253 Sb. z. a n., o dávkách za úřední výkony ve věcech správních bylo ustanovení položky 19 dávkového řádu D přílohy vl. nařízení o dávkách z těchto úkonů vynecháno.

všeuzitečných podniků pak existovali i energetické podniky soukromé, postrádající všeuzitečný charakter a tím i závazky a výhody s ním spjaté.¹⁵⁵

4. 6. 5. Řízení stavební, živnostensko-policejní a vodoprávní týkající se všeuzitečných elektrárenských podniků

Podmínkou zřízení díla všeuzitečného elektrárenského podniku bylo úřední schválení, které bylo udělováno na základě ediktálního řízení schvalovacími úřady na základě předloženého projektu.¹⁵⁶ V Čechách, na Moravě a ve Slezsku jim byly zemské správy politické,¹⁵⁷ na Slovensku nejvyšší politický úřad, resp. župní úřad v Bratislavě,¹⁵⁸ a na Podkarpatské Rusi civilní správa.¹⁵⁹ Toto schválení nahrazovalo schválení živnostensko-policejní.¹⁶⁰ V případě, že se schvalované dílo rozkládalo v administrativně relevantním prostoru více než jednoho schvalovacího úřadu, stanovilo příslušný úřad Ministerstvo veřejných prací. Bylo-li potřeba ke zřízení díla všeuzitečného elektrárenského podniku využít vodní síly, nebo provést stavby budov, uděloval schvalovací úřad rovněž povolení vodoprávní a stavební. K udělování povolení týkajících se pozemků železničních byl příslušný dozorcí úřad železniční.¹⁶¹ Řízení o schvalování projektovaných děl všeuzitečných podniků a udílení práv na elektrická vedení se

---

¹⁵⁵ Srov.: Berger, F.: Československé elektrárny bez práva všeuzitečnosti. in: Tománek, J.: Elektrisace československa 1918 – 1928. Nákladem ESČ. Praha 1928. s. 44an.

¹⁵⁶ Srov.: Hoetzel, Jiří: Op. cit. sub 61. s. 311an.

¹⁵⁷ Srov.: § 16 odst. 1 elektrisačního zákona.

¹⁵⁸ Srov.: čl. I. vládního nařízení ze dne 19. května 1927, č. 62 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení § 6 vládního nařízení ze dne 25. října 1920, č. 612 Sb. z. a n., jímž se provádí elektrisační zákon.

¹⁵⁹ Srov.: § 6 vládního nařízení ze dne 25. října 1920, č. 612 Sb. z. a n., jímž se provádí elektrisační zákon a § 7 zákona ze dne 1. července 1921, č. 258 Sb. z. a n., jímž se doplňuje elektrisační zákon.

¹⁶⁰ Srov.: § 16 odst. 2 elektrisačního zákona.

¹⁶¹ Srov.: § 17 elektrisačního zákona.

měla provádět dle ustanovení §§ 29 – 31 živnostenského řádu z r. 1859,¹⁶² na Slovensku a na Podkarpatské Rusi dle uherského zák. článku XVII. z r. 1884. Jednalo-li se zároveň o zřízení vodního díla, resp. o stavbu budov, provádělo se řízení o těchto částech projektu rovněž podle výše uvedených právních předpisů, ale s přihlédnutím k hmotněprávním předpisům stavebního řádu,¹⁶³ resp. vodních zákonů. K jednání se přitom kromě účastníků dle § 29 rakouského živnostenského řádu, resp. na Slovensku dle uherského zákonného článku č. XVII. z r. 1884, měli přizvat zástupci všech zúčastněných úřadů a veřejnoprávních korporací, dále osoby navržené podnikatelem, osoby, jejichž práva mohly být zamýšlených dílem dotčena, jakož i sousedící elektrárenské podniky.

Aby bylo všeužitečným elektrárenským podnikům umožněno vypracování projektu, mohlo jim být dáno z podstatných důvodů též povolení k přípravním pracím, které zahrnovalo právo vstupu na cizí pozemky, vyjma železničních, oprávnění k vyšetřování půdy na těchto pozemcích a k provádění jiných technických prací potřebných k vypracování stavebního návrhu. Ohledně železničních pozemků měla rozhodnout železniční správa.¹⁶⁴

K rozhodování o odvoláních vůči rozhodnutím schvalovacích úřadů bylo příslušné Ministerstvo veřejných prací,¹⁶⁵ a to pokud jde o nárok vodoprávní v dohodě s Ministerstvem zemědělství.¹⁶⁶

---

¹⁶² Srov.: živnostenský řád z r. 1859, č. 227 ř. z.

¹⁶³ Srov.: § 7 nařízení vlády ze dne 25. října 1920, jímž se provádí elektrisační zákon.

¹⁶⁴ Srov.: § 22 elektrisačního zákona.

¹⁶⁵ Srov.: § 23 elektrisačního zákona.

¹⁶⁶ Srov.: § 6 zákona ze dne 1. července 1921, č. 258 Sb. z. a n., jímž se doplňuje elektrisační zákon.

4. 6. 6. Elektrárenské podniky bez práva všeužitečnosti

Jak již bylo uvedeno výše, elektrisační zákon z r. 1919 je ve své podstatě právní úpravou postavení, práv a povinností všeužitečných elektrárenských podniků. Podniky, jež nebyly prohlášeny za »všeužitečné« zůstávají do jisté míry mimo právní úpravu tohoto zákona. I tyto podniky však byly pojmány jako potencionální přínos pro proces soustavné elektrifikace území: elektrisační zákon sám nakonec vycházel ze zása do kooperace jednotlivých elektrárenských podniků ve všeobecném zájmu.¹⁶⁷ Stěžejním byla úprava v § 27 elektrisačního zákona, která prosazovala zájem na soustavné elektrifikaci území i ve vztahu k podnikům bez práva všeužitečnosti následujícím způsobem:

- úřadu příslušnému ke schvalování elektrárenských podniků se ukládalo aby v rámci schvalování přihlížel k potřebám soustavné elektrifikace území.¹⁶⁸ Dle prováděcího zákonodárství bylo nutno v průběhu schvalování předložit projekty k posouzení z hľadiska zájmů soustavné elektrifikace území;
- v zájmu soustavné elektrifikace bylo možno naříditi náležité využití podniků neúplně využitých.¹⁶⁹ V nauce správní přitom nebylo dosaženo shody v tom, jestliže může být oprávněné osobě naříditi vedení podniku takovým způsobem, aby to vyhovovalo změněným poměrům.¹⁷⁰ Elektrisační zákon odpověděl na tuto otázku kladně. Ministerstvo veřejných prací mohlo dle dikce zákona naříditi vlastníkům elektrického provozu jeho náležité využívání a nevyhověl-li vlastník, mohlo Ministerstvo učiniti potřebná opatření k nápravě (výstrahy, pokuty, odnětí oprávnění atd.);

¹⁶⁷ Srov.: Vancl, Karel: Op. cit. sub 13. s. 533; Berger, F.: Op. cit. sub 155. s. 44.

¹⁶⁸ Srov.: § 27 odst. 3 elektrisačního zákona.

¹⁶⁹ Srov.: § 27 odst. 1 elektrisačního zákona.

¹⁷⁰ Srov.: Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 49.

– bylo možno nařídít nápravu v situaci, když by nesprávně vedeným provozem anebo neoprávněnými cenami za elektrický proud byly vážně ohroženy veřejné zájmy.¹⁷¹ Jednalo se o ustanovení svým obsahem širší, než předcházející, protože předpokladem tady není dosažení cíle soustavné elektrifikace území, ale vůbec ohrožení veřejného zájmu. Tento neurčitý pojem nebyl – na rozdíl od praxe zavedené např. ve vodním zákonodárství - vymezen ani v prováděcích právních předpisech. Jistým korektivem bylo, že opatření mělo být učiněno přímo Ministerstvem veřejných prací. Očekávalo se přitom, že toto vytvoří jednotné směrnice pro zásah ve výše uvedených případech.¹⁷²

K živnostenskému provozování elektrárenských podniků bez práva všeužitečnosti bylo potřeba povolení, udělované v historických zemích na základě ministerského nařízení z r. 1883,¹⁷³ na Slovensku a Podkarpatské Rusi dle zákonného čl. XVII z r. 1883, resp. pozdější úpravy v živnostenském zákoně pre územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi z r. 1924.¹⁷⁴

Provozovny těchto podniků schvalovaly dle předpisů III. hlavy rakouského živnostenského řádu živnostenské úřady I. stolice, resp. úřady II. stolice, jednalo-li se o provozovny, rozkládající se v obvodech několika zemí. Schválení muselo vždy předcházet ediktální řízení, v němž měl sousedící elektrárenský podnik postavení strany.¹⁷⁵ Poslední odvolací instancí bylo Ministerstvo obchodu. Touto právní úpravou byla státní správa v rámci energetického

---

¹⁷¹ Srov.: § 27 odst. 4 elektrisačního zákona.

¹⁷² Srov.: Hrdina, Josef: Op. cit. sub. 3. s. 50.

¹⁷³ Srov.: nařízení ministra obchodu a vnitra ze dne 25. března 1883, 41 ř. z.

¹⁷⁴ Srov. § 22 odst. 24 živnostenského zákona pre územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi zo dňa 10. októbra 1924, č. 259 Sb. z. a n.

¹⁷⁵ Srov.: § 4 nařízení ministra obchodu a vnitra ze dne 25. března 1883, 41 ř. z.; § 42 odst. 12 živnostenského zákona pre územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi zo dňa 10. októbra 1924, č. 259 Sb. z. a n.; Boh. adm. 4142.

sektoru v meziválečném československém právu rozdělena do dvou kolejí. Rozhodujícím bylo, zda dotčený podnik disponoval charakterem »všeúčitečnosti«.

Stejné právní předpisy jako pro výše uvedené elektrárny bez práva všeúčitečnosti platili i pro závody na výrobu elektrické energie a její rozvod, které sloužili jenom k provozním účelům vlastní živnostenské provozovny. I při schvalování těchto jednotek však byly úřady povinny přihlížet k potřebám soustavné elektrifikace území.¹⁷⁶

4. 6. 7. Evidenční knihy elektrárenských podniků

Za účelem evidence elektrických podniků byly u schvalovacích úřadů vedeny evidenční knihy. V těchto evidenčních knihách byly evidovány všechny elektrárenské podniky z obvodu relevantního úřadu. Každý byl oprávněn do těchto knih nahlédnout a požádat o vystavení úředního výpisu z nich.¹⁷⁷

Uvedené knihy byly rozděleny na dvě části. Část první sloužila k zápisu elektrických podniků s charakterem všeúčitečnosti a jejich užívacích práv. Část druhá byla určena pro zápisy hlavních údajů o ostatních elektrárenských podnicích. Tyto údaje byly podniky povinny předkládat Ministerstvu veřejných prací.¹⁷⁸ Každému podniku byl v evidenčních knihách vyhrazen zvláštní oddíl. Zápis užívacích práv zřízených rozhodnutím schvalovacího úřadu byl prováděn »*ex officio*«, zatímco užívací práva zřízená dohodou stran se měla zapisovat na návrh podniku, nebo vlastníka dotčené nemovitosti (zásada dispoziční). Zápisy

---

¹⁷⁶ Srov.: § 27 odst. 3 elektrisačního zákona.

¹⁷⁷ Srov.: §§ 11 a 29 elektrisačního zákona.

¹⁷⁸ Srov.: § 29 elektrisačního zákona.

v evidenčních knihách byly také podkladem pro zápisy elektrických vedení do pozemkových knih.

4. 6. 8. Zápis elektrických vedení do pozemkových knih

Elektrická vedení měla povahu věcí movitých a nebyly dle ustanovení elektrisačního zákona příslušenstvím nemovitosti, na které byly zřízeny.¹⁷⁹ Výrobna elektrického proudu však tvoří s rozvodní sítí jeden hospodářský a technický celek. Právně přitom nebylo nemyslitelné – a na tuto skutečnost bylo poukázáno již výše ve vztahu k předkupnímu právu obce k elektrickému vedení jakou součástí koncesních smluv – aby se vedení nacházelo ve vlastnictví jiného subjektu než výroba sama. Otázkou bylo, jak právně zajistit vyjádření existence této hospodářské jednoty.

O vyřešení této otázky se pokusili již rakouské osnovy, které ve své podstatě transponovali úpravu obsaženou v § 676 švýcarského občanského zákoníku. Dle tohoto ustanovení byla vedení vodárenská, plynárenská, elektrárenská a pod., nalézající se mimo pozemek, jemuž slouží, považována za součást díla od kterého vycházejí a za vlastnictví majitele tohoto díla.¹⁸⁰ Obdobnou úpravu obsahoval nakonec i uherský vodní zákon (zák. čl. XXIII z r. 1885), který ve svém § 2 stanovil, že vodovody, stoky, příkopy a roury, jimiž se voda přivádí k nějaké budově nebo pozemku, jsou příslušenstvím nemovitosti, k jejímuž užítku jsou určeny.¹⁸¹

---

¹⁷⁹ Srov.: § 26 elektrisačního zákona.

¹⁸⁰ Srov.: Hrdina, Josef: Op. cit. sub 3. s. 52.

¹⁸¹ Ibid.

Postulát vyjádřený ve výše uvedeném ustanovení švýcarského občanského zákoníku vehementně prosazoval jako princip úpravy poměrů v energetickém sektoru i Arnold Krasny ve svém díle »Die Aufgaben der Elektrizitätsgesetzgebung«. Osnova rakouského energetického zákona z r. 1918 aplikovala tento postulát do krajnosti a předpokládala zřízení elektrárenských knih podle vzoru knih pozemkových.

Československý elektrisační zákon ustanovení o zvláštních elektrárenských knihách z Krasnyho osnovy nerecipoval. Evidenční knihy elektrárenských podniků (srov. výše) nedisponovali povahou pozemkové knihy. Byly chápány pouze jako evidenční pomůcka k zajištění úkolů soustavné elektrifikace. Elektrická vedení však mohla být zapsána ve vložce pozemkových knih obsahujících nemovitosti připsané všeužitečným elektrárenským podnikům a to i tehdy, byla-li zřízena mimo obvod knihovního soudu. Cílem těchto zápisů bylo vyjádření hospodářské souvislosti elektrických vedení se všeužitečným podnikem, čímž mělo být vytvořeno z těchto vedení a nemovitostí ve vlastnictví všeužitečného podniku jednotné knihovní těleso.¹⁸² Všechny knihovní zápisy se tak vztahovaly i na zapsaná elektrická vedení. Problematika byla upravena zákonem o zápisu elektrických vedení všeužitečných elektrárenských podniků do pozemkových knih z r. 1922.¹⁸³ Praktický důsledek takovéto úpravy byl namířen zejména směrem k možnosti spolehlivě zjistit celková aktiva podniku při poskytování úvěru, resp. zajištění úvěru již poskytnutého. Tyto zápisy měli zvláštní důležitost v případech, kdy byly všeužitečné elektrárenské podniky

---

¹⁸² Srov.: Vancl, Karel: Op. cit. sub 13. s. 531.

¹⁸³ Srov.: Zákon ze dne 13. června 1922, č. 187 Sb. z. a n. o zápisu elektrických vedení všeužitečných elektrických podniků do pozemkových knih.

nuceny opatřovat si investiční prostředky na rozsáhlé rozvodné sítě úvěrovými operacemi, pro které měl jejich veškerý majetek tvořit hypotekární záruku.¹⁸⁴

4. 6. 9. Smírčí řízení podle právní úpravy v zákoně ze dne 23. září 1919, č. 524

Sb. z. a n.

Jestliže právní úprava cen za dodávku elektrické energie byla inherentní úpravě problematiky všeužitečných elektrárenských podniků,¹⁸⁵ pamatovala československá právní úprava i na odběratelsko – dodavatelské vztahy nepodléhající časovému horizontu elektrisačního zákona. Za tímto účelem byla vydána norma označená jako zákon o úpravě cen elektrické energie a plynu.¹⁸⁶

Dodavatelé elektrické energie byly dle toho nařízení vázání smlouvou o dodávce uzavřenou před vydáním tohoto nařízení. Zvýšení prodejních cen smluvně stanovených se přitom mohli domáhat, jestliže prokázali růst nákladů na výrobu a rozvod elektrické energie zdražením hmot, zavedením nových daní atd. a za předpokladu, že tyto trvalé změny nemohli bez nepoměrné újmy nést.¹⁸⁷ Nedohodly-li se strany o podmínkách zvýšení cen a šlo-li o podniky, jejichž rozsah nepřekračoval hranice politického okresu, byl sjednáním dohody pověřen zemský politický úřad. V případě, že rozsah podniku uvedené hranice překračoval, bylo příslušné Ministerstvo veřejných prací. Nedošly-li ani ingerencí těchto orgánů k dohodě o ceně, měl na návrh dodavatele rozhodnout smírčí

---

¹⁸⁴ Srov.: Vancí, Karel: Op. cit. sub 13. s. 531.

¹⁸⁵ Srov.: § 2 odst. 1 nařízení ze dne 25. října 1920, č. 612 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n., o státní podpoře při zahájení soustavné elektrisace.

¹⁸⁶ Právním základem pro takovýto právní předpis byl zákon ze dne 24. července 1917, č. 307 ř. z. a uherské zákonné články LXIII z r. 1912 a L z r. 1914.

¹⁸⁷ Srov.: § 1 nařízení vlády ze dne 23. září 1919 o úpravě cen elektrické energie a plynu.

soud. Ten se měl skládat z předsedy a čtyř členů, přičemž každá ze stran volila dva členy, kteří následně volili předsedu.¹⁸⁸ Nález smírčího soudu měl se přitom pokládat za součást smlouvy o dodávce elektrické energie. Dohoda stran nemohla použití tohoto nařízení vyloučit, anebo omezit.¹⁸⁹

---

¹⁸⁸ Srov.: § 4 odst. 1 nařízení vlády ze dne 23. září 1919 o úpravě cen elektrické energie a plynu.

¹⁸⁹ Srov.: § 5 odst. 1 nařízení vlády ze dne 23. září 1919 o úpravě cen elektrické energie a plynu.

Část pátá: Kartelové zákonodárství a energetický sektor

5. 1. Československý kartelový zákon z r. 1933

Československý kartelový zákon¹⁹⁰ definoval ve svém § 1 kartelové úmluvy, stanovil náležitosti jejich platnosti (písemná forma) a zároveň režim zápisu těchto úmluv do kartelového rejstříku, vedeného Státním statistickým úřadem. Za kartelovou úmluvu zákon prohlásil úmluvu samostatných podnikatelů, jíž se smluvní strany zavazovali obmezit nebo vyloučit mezi sebou volnost hospodářské soutěže úpravou výroby, odbytu, obchodních podmínek, cen, resp. v případě podniků dopravních, úvěrových nebo pojišťovacích též sazeb, bylo-li účelem úmluv ovládnout co možná nejúčinněji trh.

Jestliže § 2 kartelového zákona stanovoval, že »k platnosti kartelových úmluv je potřebí, aby byly učiněny písemně«, paragraf následující obsahoval kogentní předpis o zápisu kartelových úmluv do – již výše uvedeného – rejstříku¹⁹¹ (»k zápisu do kartelového rejstříku jest opověděti ...«), zesílený sankcí, dle které ten kdo nesplní tuto povinnost mohl být okresním úřadem potrestán pořádkovou pokutou.¹⁹² Zápis přitom nebyl dle soudobé literatury pokládán za konstitutivní akt: existovala totiž řada dohod, tzv. »tichých kartelů«, kde nebylo možno dost dobře diferencovat, šlo-li o skutečné kartely, anebo jenom o dohody mezi

---

¹⁹⁰ Zákon ze dne 12. července 1933, č. 141 Sb. z. a n. o kartelech a soukromých monopolech (kartelový zákon). Tento zákon nebyl nikdy výslovně zrušen, obecně se však dovozuje, že pozbyl platnosti v důsledku přijetí ústavy v r. 1948. Srov.: Eliáš, Karel a kol.: Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. C.H.Beck. Praha 2002. s. 285.

¹⁹¹ Srov.: vládní nařízení ze dne 29. července 1933, č. 165 Sb. z. a n., kterým se vydávají ustanovení o zřízení a způsobu vedení kartelového rejstříku a zbirky listin.

¹⁹² Srov.: § 29 kartelového zákona.

obchodníky.¹⁹³ Státnímu úřadu statistickému nepříslušelo stíhat kartel, který nazaslal přihlášku do rejstříku. Ze zákona však nicméně vyplývalo, že relevantním znakem pro zákrok veřejné moci proti kartelu bylo porušení veřejného zájmu. Teprve byl-li veřejný zájem ohrožen, mohlo být proti dotčenému ujednání zakročeno a to bez ohledu na skutečnost, zda šlo o úmluvu zapsanou v rejstříku, nebo nikoliv.¹⁹⁴

5. 2. Smlouvy o úpravě dodávek elektrické energie a kartelové právo

Do kartelového rejstříku zapsané smlouvy o úpravě dodávek elektrické energie představovaly v době platnosti kartelového zákona dosti spornou agendu.¹⁹⁵ V zásadě se rozlišovalo mezi subjekty (podniky) všeužitečnými na jedné straně a elektrárnami městskými, soukromými a závodními na straně druhé. Elektrisační zákon a jeho prováděcí normotvorba vymezily pro všeužitečné elektrárenské podniky určité oblasti, v rámci kterých tyto podniky disponovaly výlučným právem obslužnosti. Do těchto oblastí si nesměly vzájemně zasahovat. Ve svých vymezených oblastech tak byly elektrárenské podniky zákonně chráněny před podnikáním jiných elektráren všeužitečného charakteru. Tato vzájemná ochrana však neplatila v poměru elektráren všeužitečných vůči podnikům, které nedisponovali postavením všeužitečnosti dle zákonné úpravy stanovené v elektrisačním zákoně, jakož i ve vzájemných stycích podniků bez práva všeužitečnosti. Posléze uvedené subjekty sjednávaly v četných případech

---

¹⁹³ Srov.: Hejda, Jiří: Vznik a účel kartelového zákona. in: Kašpar, Josef / Šimáček, Radovan: Československé kartely. (Kartelový rejstřík s komentářem, kartelové zákonodárství, obsah tuzemských a mezinárodních kartelových úmluv, seznam kartelových firem a organizací). Hospodářský rozhled. Praha 1934. s. 14.

¹⁹⁴ Srov.: §§ 7 a 17 kartelového zákona.

¹⁹⁵ Srov.: Kašpar, Josef / Šimáček, Radovan: Československé kartely. (Kartelový rejstřík s komentářem, kartelové zákonodárství, obsah tuzemských a mezinárodních kartelových úmluv, seznam kartelových firem a organizací). Hospodářský rozhled. Praha 1934. s. 178.

se zásobovanými obcemi smlouvy o výhradních dodávkách elektrického proudu, které měli za následek vyloučení konkurence. Veškeré odbytové dodávkové a cenové úmluvy, uzavírané na tomto poli vzájemně mezi elektrárenskými podniky postrádajícími charakter vřeužitečnosti nebo se zásobovanými obcemi byly pak v praxi aplikace kartelového zákona pokládány za úmluvy podle kartelového práva.

O zápisové povinnosti těchto smluv, která přesto – vřhledem k speciálnímu charakteru dodávek elektrického proudu – zůstávala spornou, bylo jednáno na schůzi zástupců úřadů, elektráren a Elektrotechnického svazu československého dne 19. října 1933 (dále jenom: *»ujednání ze dne 19. října 1933«*), na níř byly stanoveny pro zápisovou povinnost stanoveny některé základní směrnice.¹⁹⁶ Jednalo se vlastně o vnitrosektorové ujednání, zvláštní a nevymahatelné *»soft law«*, které bylo výsledkem širokého konsensu účastníků soutěžních vztahů na poli energetického průmyslu a bylo jimi taky respektováno. Zároveň však bylo ujednáno, ře konkrétní sporné případy budou řeřeny příslušnými orgány podle kartelového zákona.

---

¹⁹⁶ Srov.: Kařpar, Josef / řimáček, Radovan: Československé kartely. (Kartelový rejřtřík s komentářem, kartelové zákonodárství, obsah tuzemských a mezinárodních kartelových úmluv, seznam kartelových firem a organizací). Hospodářský rozhled. Praha 1934. s. 178.

5. 3. Smlouvy v energetických sektorech nepodléhající zápisové povinnosti

Dle výše uvedených ujednání ze dne 19. října 1933 byl vymezen rámec úmluv v rámci sektoru energetiky, které nebyly napříště pro svůj charakter považovány za úmluvy podléhající kartelovému právu. Jedná se o následující typy ujednání:

5. 3. 1. Smlouvy koncesní uzavírané mezi soukromými elektrárnami a obcemi

Koncesní smlouvou, uzavřenou mezi soukromou elektrárnou a obcí, udělila obec elektrárně výhradné právo na užívání obecného veřejného majetku a obecních pozemků za účelem výstavby a provozu elektrického vedení. Fakultativní součástí takovéto koncesní smlouvy mohl být i závazek obce nezřídit ve smluvené době elektrárenský podnik, nebo vlastní rozvodovou síť. Stejně tak mohla být součástí této smlouvy i ujednání o určitých výhodách pro relevantní soukromou elektrárnu, např. na dodávku elektrické energie pro účely veřejného osvětlení, veřejné linkové dopravy atd. Dle již výše uvedeného ujednání tedy nebylo potřeba smlouvy nastíněného obsahu hlásit podle režimu kartelového zákona a to ani v případě, že byly uzavřeny - resp. že nabyly účinnosti – před dobou účinnosti kartelového zákona. Totéž mělo dle ujednání ze dne 19. října 1933 platit i pro smlouvy stejného obsahu, které se ojediněle vyskytovaly i u všeužitečných elektrických podniků z doby jejich činnosti před vydáním zákona č. 438/1919 Sb. z. a n. o soustavné elektrifikaci.

5. 3. 2. Velkoodběratelské úmluvy elektráren s obcemi

Dále byly ujednáním ze dne 19. října 1933 ze zápisové povinnosti vyňaty velkoodběratelské úmluvy elektráren s obcemi, které neměly vlastní elektrárnu, a s družstvy. Obsahem těchto úmluv byl smluvní vztah mezi elektrárnou a obcí, resp. družstvem o velkoodběru elektrické energie, přičemž odebraná elektrická energie byla pak obcí, resp. družstvem distribuována finálním konsumentům (konečným spotřebitelům) až do určitého příkonu. Pro tuto finální skupinu spotřebitelů používala prvorepubliková národohospodářská věda pojem »*drobní konsumenti*«. Koneční spotřebitelé, jejichž spotřeba elektrické energie převyšovala tento vymezený příkon, odebírali elektřinu přímo od elektrárny na základě zvláštního smluvního ujednání.

5. 3. 3. Úmluvy elektráren s obcemi nebo obecnými elektrárnami o výrobě, nebo odběru

Obsahem těchto úmluv byl závazek obce nevyrábět elektrickou energii, nebo neodebírat elektrickou energii od třetích osob a naopak povinnost obce odebírat veškerou elektrickou energii od smluvní elektrárny. Drobním konsumentům v obci pak elektrickou energii dodávala přímo obec.

5. 3. 4. Velkoodběratelské úmluvy elektráren s obcemi s výlučnou klauzulí

Tento typ smlouvy je ve své podstatě smlouvou uvedenou ad *ii*, ale doplněnou o závazek obce, že tato nedovolí nikomu třetímu, aby elektrickou energii obci dodával, tj. že obec neumožní žádnému jinému subjektu užívání obecních cest a pozemků za účelem provozu elektrického vedení.

5. 3. 5. Úmluvy uzavřené mezi tzv. přespolními elektrárnami na jedné straně a obecnými nebo soukromými elektrárnami nebo průmyslovými velkoodběrateli, kteří mají vlastní elektrárnu na straně druhé

Podle těchto úmluv byla obecní, anebo soukromá elektrárna nebo průmyslový velkoodběratel povinna elektrickou energii pro svoje užití odebírat za předpokladu, že ji sám nevyprodukuje, výhradně od tzv. přespolní elektrárny.

5. 3. 6. Úmluvy mezi elektrárnami a průmyslovými velkoodběrateli, kteří mají též vlastní elektrárnu

Obsahem těchto smluvních ujednání byl závazek průmyslového velkoodběratela elektrické energie, který na základě této úmluvy nesměl dodávat elektrickou energii třetím osobám s výjimkou vlastních zaměstnanců, svých vedlejších závodů, subjektů patřících k témuž koncernu atd. Rozhodující skutečností přitom bylo, že relevantní subjekt nedisponoval v době sjednání uvedené smlouvy oprávněním k dodávce elektrické energie třetím osobám, resp. disponující takovýmto oprávněním elektrickou energii skutečně nedodával.

5. 3. 7. Úmluvy sousedících všeužitečných elektrárenských podniků

Těmito úmluvami sousedících všeužitečných podniků se z technických důvodů jenom upravovaly hranice, které byly těmto elektrárnám příslušnými výměry o všeužitečnosti přiděleny.

5. 4. Smlouvy v energetických sektorech podléhající zápisové povinnosti

Ujednání ze dne 19. října 1933 posléze vymezilo také ty typy úmluv, které podléhali zápisové povinnosti a následně i zvláštnímu režimu stanoveném v kartelovém zákoně. Jednalo se o následující smlouvy:¹⁹⁷

5. 4. 1. Úmluvy mezi elektrárnami a průmyslovými velkoodběrateli, kteří mají též vlastní elektrárnu

Podle těchto úmluv nesměl průmyslový velkoodběratel elektrické energie dodávat elektřinu třetím osobám s výjimkou vlastních zaměstnanců, svých vedlejších závodů, resp. subjektů spojených s ním v koncernu a to v těch případech, když relevantní subjekt již v době sjednání úmluvy disponoval oprávněním dodávat elektrickou energii třetím osobám a tuto elektrickou energii také skutečně dodával, takže se uvedenou úmluvou »*de facto*« vzdával svého práva.

5. 4. 2. Tzv. »rajonovací úmluvy«

Podle těchto úmluv se kontrahenti zavazovali, že nebudou bez souhlasu druhé smluvní strany dodávat, ani nabízet elektrickou energii v zásobovacím území druhé strany. Toto území bývalo přesně vymezeno výpočtem obcí nebo okresů. Šlo např. o úmluvy všeužitečných podniků s elektrárnami bez práva všeužitečnosti, které ležely v jejich zásobovacím okruhu.

---

¹⁹⁷ Srov.: Kašpar, Josef / Šimáček, Radovan: Československé kartely. (Kartelový rejstřík s komentářem, kartelové zákonodárství, obsah tuzemských a mezinárodních kartelových úmluv, seznam kartelových firem a organizací). Hospodářský rozhled. Praha 1934. s. 178.

Nakonec je však třeba upozornit, že výše uvedené směrnice nebyly autentického rázu a konkrétní sporné případy byly pravidelně řešeny orgány příslušnými podle kartelového zákona.¹⁹⁸

---

¹⁹⁸ Srov.: Kašpar, Josef / Šimáček, Radovan: Československé kartely. (Kartelový rejstřík s komentářem, kartelové zákonodárství, obsah tuzemských a mezinárodních kartelových úmluv, seznam kartelových firem a organizací). Hospodářský rozhled. Praha 1934. s. 179.

Část šestá: Právní úprava energetického průmyslu v pramenech mezinárodního práva veřejného

V oblasti mezinárodního práva veřejného se problematiky energetického průmyslu týkala zejména Úmluva o transiitním přenosu elektrické energie (*Convention relative au transport en transit de l'énergie électrique, Convention relating to the transmission in transit of electric power*). Tato úmluva byla přijata zástupci Rakouska, Belgie, Britského impéria, Bulharska, Chile, Dánska, Svobodného města Gdaňsk, Španělska, Francie, Řecka, Maďarska, Itálie, Litvy, Polska, Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, Československa a Uruguaye na Druhé všeobecné dopravní a transmisní konferenci Společnosti národů v Ženevě dne 15. listopadu 1923. Ratifikační listina za Československou republiku byla uložena u generálního tajemníka Společnosti národů dne 30. listopadu 1926 a pro stát tak nabyla účinnosti dne 28. února 1927.¹⁹⁹

Úmluva byla publikována pod č. 45/1927 Sb. z. a n.

Úmluvou se smluvní strany zavázaly, že s jiným smluvním státem, který o to požádá, budou jednat o dohodě určené k zabezpečení transiitního přenosu elektrické energie přes své území. Smluvní státy si přitom vyhradily možnost neprovádět předcházení ustanovení v případě, že by proti transiitnímu přenosu elektrické energie přes své území mohli uplatňovat námitky odůvodněné těžkou

---

¹⁹⁹ K uvedenému datu Úmluvu ratifikovali Dánsko, Britské impérium, Nový Zéland a Rakousko. K Úmluvě k uvedenému datu přistoupili následující státy: Britská Guayana, Britský Honduras, Brunei, Gambie, Hongkong, Severní a Jižní Rhodésie, Keňa, Federované malajské státy (Negri Sembilan, Pahang, Perak, Selangor), Nefederované malajské státy (Johore, Kedah, Kelantan, Perlis a Trengganu), Nigérie, Njaský protektorát, Palestina, Sierra Leone, Nová Země, Straits Settlements, Tanganyika, Zlatonosné pobřeží a Protektorát Uganda. Srov.: vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 5. října 1931, č. 162 Sb. z. a n. o dalších ratifikacích „Úmluvy o transiitním přenosu elektrické energie“ sjednané v Ženevě dne 9. prosince 1923 a vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 1. února 1935, č. 14 Sb. z. a n. o dalších ratifikacích „Úmluvy o transiitním přenosu elektrické energie“ sjednané v Ženevě dne 9. prosince 1923.

újmou, kterou by takový přenos způsobil jejich národnímu hospodářství, nebo jejich bezpečnosti. Transitně přenesená elektrická energie byla přitom definována jako energie, která probíhá územím jiného státu zvláštním vedením, aniž by byla v hranicích tohoto území, byť i jen částečně produkována, vyráběna, zužitkována nebo transformována. Transitní přenos elektrické energie neměl být podroben žádným dávkám, nebo poplatkům.

Shrnutí a závěr

Autor předkládané práce si v úvodu vytknul úkol nastínit přístup legislativy k poměrům v energetickém sektoru v historickoprávní perspektivě. Zatímco v první části stručně rekapituloval živnostenskou regulaci elektrárenského podnikání v právních řádech předlitavském (rakouském) a zalitavském (uherském), pokusil se v části o právní úpravě elektrifikace nastínit proces přípravy elektrifikačních zákonů, který vyústil teprve v československé právní úpravě do vydání tzv. elektrisačního zákona. Rozbor tohoto právního předpisu, jeho konotací v dobových právních řádech a implikací na hospodářské uspořádání byla hlavním cílem této práce. A nebyl to cíl samoučelný: meziválečná československá právní úprava nesáhla po nástroji znárodnění celého energetického průmyslu. Tak se stalo – ve většině evropských států – teprve po druhé světové válce. Expropriace majetku ve veřejném zájmu byla sice v elektrisačním zákoně předvídána, šlo nicméně o »ultima ratio«. Ustředním institutem právní úpravy byl »všeuzitečný elektrárenský podnik«, fungující jako »smíšená společnost« soukromého a veřejného sektoru. Vedle těchto podniků, jež měly být ústředním nástrojem soustavné elektrifikace území, bylo připuštěno i fungování jiných podniků, které tzv. »právem všeuzitečností« nedisponovali. Předpokládané převzetí celého elektrárenského sektoru státem, k němuž tendovala Krasnyho rakouská osnova z r. 1918, nenašlo v zákoně československém odezvu. Na poli elektrárenského sektoru měla i nadále fungovat volná hospodářská soutěž a měly se uplatňovat zásady kartelového práva. Popis této právní úpravy může být právě dnes velice inspirativní. Po půlstoletí existence státních monopolů v energetickém sektoru byl tento sektor komunitárními liberalizačními směrnici otevřen hospodářské soutěži.

Paralelně s tímto procesem komunitární právo uznává význam institutů »*služeb obecného hospodářského zájmu*« a operuje pojmem »*veřejný podnik*«. Liberalizační směrnice 2003/54/ES zavádí do komunitárního právního řádu institut »*dodavatele poslední instance*«, jenž může být státy fakultativně zřízen za účelem zabezpečení celoplošného zásobování celého území a obyvatelstva. Česká legislativa tento institut transponovala do novely energetického zákona.²⁰⁰ Je proto záhodno připomenout, že obdobný subjekt znala již legislativa prvorepubliková a že charakter »*dodavatele poslední instance*«, jenž bude mít za povinnost dodávat elektrickou energii těm odběratelům, kteří nebudou mít uzavřenou smlouvu o odběru a »*všeúčitečného elektrárenského podniku*« je nápadně blízký. Další komparace těchto dvou institutů a jejich implikace na hospodářské uspořádání však již přesahuje nejen rozsah, ale i účel předkládané práce. Autorovi nezůstává, než vyslovit naději, že se bude moci této problematice širě věnovat v nejbližším možném období.

Dokončeno v Praze, prosinec 2005

---

²⁰⁰ Zákon č. 670/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 458/2000 Sb. o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích (energetický zákon).

Použité prameny

(1) Právní předpisy

a. předlitavské (rakouské)

- zákon ze dne 1859, živnostenský řád, č. 227 ř.z.

Zákony

- zákon ze dne 9. dubna 1873 o výtěžných a průmyslových živnostech, č. 70 ř.z.
- zákon ze dne 18. února 1878, č. 30 ř. z. o vyvlastnění k účelu zřízení a provozu železnic

Nařízení

- nařízení ministra obchodu a vnitra ze dne 9. května 1875, 76 ř. z.
- nařízení ministra obchodu a vnitra ze dne 25. března 1883, 41 ř. z.
- nařízení ministra obchodu ze dne 3. března 1894, č. 82 ř.z.

b. zalitavské (uherské)

Zákonné články

- zák. čl. XVII/1884 o živnostenském právu
- zák. čl. XXIII/1898 o průmyslových a živnostenských družstvech
- zák. čl. III/1907 o podpoře domácího průmyslu
- zák. čl. VIII/1909 o výtěžkové dani podniků povinných k provedení veřejného účetnictví

Nařízení

- nařízení Ministertva obchodu ze dne 24. prosince 1896, č. 58.363

c. československé

Mezinárodní úmluvy

- mezinárodní úmluva o transitmím přenosu elektrické energie, přijatá v Ženevě dne 15. listopadu 1923, publikovaná pod č. 45 Sb. z. a n.

Zákony

- zákon ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. o státní podpoře při zahájení soustavné elektrisace (elektrisační zákon)
- zákon ze dne 23. září 1919, č. 524 Sn. z. a n. o úpravě cen elektrické energie a plynu
- zákon ze dne 15. července 1920, č. 444 Sb. z. a n. o prodloužení lhůty stanovené v § 28, bodě 4., elektrisačního zákona
- zákon ze dne 1. července 1921, č. 258 Sb. z. a n. jímž se doplňuje elektrisační zákon
- zákon ze dne 12. srpna 1921, č. 292 Sb. z. a n., jímž se povoluje užití dílčích dluhopisů východočeské 5 % ní zemské investiční zápujčky elektrizační z r. 1921 v úhrnné jmenovité hodnotě 30 milionů korun k ukládání nadačných, sirotčích a podobných kapítálů
- zákon ze dne 12. srpna 1921, č. 329 Sb. z. a n. o přechodné úpravě finančního hospodárství obcí a měst s právem municipálním

- zákon ze dne 13. června 1922, č. 187 Sb. z. a n. o zápisu elektrických vedení všeužitečných elektrických podniků do pozemkových knih
- zákon ze dne 3. července 1923, č. 143 Sb. z. a n. o finančních a právních výhodách na podporu soustavné elektrisace
- zákon ze dne 18. srpna 1924, č. 294 Sb. z. a n., kterým se prodlužuje lhůta k označení elektrických podniků, jež mají být přeměněny na podniky všeužitečné
- zákon ze dne 25. července 1925, č. 157 Sb. z. a n., kterým se zmocňuje vláda republiky československé, aby převzala státní záruku za výpůjčky ústředních elektráren, akciové společnosti v Praze, a kterým se povoluje užití dílčích dlužních úpisů na tyto výpůjčky vydaných k ukládání nadačních, sirotčích a podobných kapitálů
- zákon ze dne 16. července 1926, č. 238 Sb. z. a n., kterým se mění zákon ze dne 3. července 1923, č. 143 Sb. z. a n., o finančních a právních výhodách na podporu soustavné elektrisace
- zákon ze dne 30. června 1926, č. 142 Sb. z. a n., kterým se povoluje užití dlužných úpisů „Východočeské 6 % investiční půjčky elektrisační z roku 1925 v částce Kč 27, 000. 000,- jmenovité hodnoty se zemskou zárukou“ k ukládání nadačních, sirotčích a podobných kapitálů
- zákon ze dne 1. července 1926, č. 139 Sb. z. a n. o finanční podpoře elektrisace venkova
- zákon ze dne 1. července 1926, č. 143 Sb. z. a n., kterým se povoluje užití dílčích dlužných úpisů „Jihočeské 6 % ní investiční půjčky elektrisační z roku 1925 v částce Kč 20, 000. 000,- se zemskou zárukou“ k ukládání nadačních, sirotčích a podobných kapitálů
- zákon ze dne 15. června 1927, č. 76 Sb. z. a n. o přímých daních

- zákon ze dne 28. července 1928, č. 112 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení zákona ze dne 1. července 1926, č. 139 Sb. z. a n. o finanční podpoře elektrisace venkova
- zákon ze dne 22. března 1929, č. 46 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení zákona ze dne 1. července 1926, č. 139 Sb. z. a n. o finanční podpoře elektrisace venkova
- zákon ze dne 19. prosince 1930, č. 191 Sb. z. a n., kterým se prodlužuje lhůta k označení elektrických podniků, jež mají být přeměněny na podniky všeužitečné
- zákon ze dne 17. prosince 1931, č. 203 Sb. z. a n., kterým se mění zákon ze dne 3. července 1923, č. 143 Sb. z. a n. o finančních a právních výhodách na podporu soustavné elektrisace
- zákon ze dne 19. prosince 1931, č. 213 Sb. z. a n., kterým se prodlužuje lhůta k označení elektrických podniků, jež mají být přeměněny na podniky všeužitečné
- zákon ze dne 19. prosince 1931, č. 211 Sb. z. a n., kterým se zmocňuje vláda republiky československé, aby převzala státní záruku za zápůjčky všeužitečných elektrárenských podniků v zemi Slovenské a kterým se povoluje užití dlužních úpisů na tyto zápůjčky vydaných k ukládání nadačních, sirotčích a podobných kapitolů
- zákon ze dne 19. května 1932, č. 72 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení § 1 zákona ze dne 1. července 1926, č. 139 Sb. z. a n. o finanční podpoře elektrisace venkova
- zákon ze dne 1. července 1932, č. 114 Sb. z. a n., kterým se mění zákon ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. o státní podpoře při zahájení soustavné elektrisace (elektrisační zákon)

- zákon ze dne 16. prosince 1932, č. 211 Sb. z. a n., kterým se zmocňuje vláda republiky československé, aby převzala státní záruku na zápujčky Podkarpatských elektráren a.s. v Užhorodě
- zákon ze dne 23. prosince 1932, č. 209 Sb. z. a n., kterým se prodlužuje lhůta k označení elektrických podniků, jež mají být přeměněny na podniky všeužitečné
- zákon ze dne 12. července 1933, č. 141 Sb. z. a n. o kartelech a soukromých monopolech (kartelový zákon).

Nařízení

- nařízení vlády ze dne 2. ledna 1920, č. 26 Sb. z. a n. o zřízení státní elektrárenské rady
- nařízení vlády ze dne 25. října 1920, č. 612 Sb. z. a n. jímž se provádí elektrisační zákon
- nařízení vlády ze dne 12. listopadu 1920, č. 617 Sb. z. a n. jímž se provádí § 6 č. 2 elektrisačního zákona
- vládní nařízení ze dne 25. dubna 1924, č. 83 Sb. z. a n., kterým se zvyšuje počet členů státní elektrárenské rady
- vládní nařízení ze dne 4. června 1926, č. 88 Sb. z. a n. o úředním cejchování elektroměrů
- vládní nařízení ze dne 19. května 1927, č. 62 Sb. z. a n., kterým se mění § 6 nařízení ze dne 25. října 1920, č. 612 Sb. z. a n. jímž se provádí elektrisační zákon
- vládní nařízení ze dne 29. prosince 1928, č. 226 Sb. z. a n., kterým se vydávají předpisy a podávání žádostí za finanční podporu elektrisace venkova a o postupu při jejich vyřizování

- vládní nařízení ze dne 22. března 1935, č. 48 Sb. z. a n. o některých opatřeních v elektrárenském hospodáření

Vyhlášky

- vyhláška předsedy vlády ze dne 4. března 1929, č. 29 Sb. z. a n. o statistice výroby elektřiny a o statistice výroby surové oceli a surového železa v československé republice
- vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 5. října 1931, č. 162 Sb. z. a n. o dalších ratifikacích „Úmluvy o transitmím přenosu elektrické energie“ sjednané v Ženevě dne 9. prosince 1923
- vyhláška předsedy vlády ze dne 20. února 1934, č. 31 Sb. z. a n. o sčítání větších závodů zařízených na výrobu elektřiny
- vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 1. února 1935, č. 14 Sb. z. a n. o dalších ratifikacích „Úmluvy o transitmím přenosu elektrické energie“ sjednané v Ženevě dne 9. prosince 1923

(2) Judikatura

- Rozh. ze dne 28. XII. 1910, Glaser-Unger, XIII, 5281
- Rozh. ze dne 17. X. 1911, Geller, XIV, 201
- Boh. A 6661/27 (Nález ze dne 22. 6. 1927 č. 22733/26)
- Boh. A 11.318/34 (Nález ze dne 30. 5. 1934 č. 11082) (prejudikatura: Boh. A 11.065/34)
- Boh. A 11.596/34 (Nález ze dne 12.12.1934 č. 23549)
- Boh. A 11.825/35 (Nález ze dne 3.4.1935 č.14210/35)

- Boh. A 11.993/35 (Nález ze dne 26.6. 1935 č. 17036/35)

(3) Literatura

a. česká a slovenská

- Ambróz, Karol: Rozvoj sústavnej elektrizácie na Slovensku za prvých 10 rokov ČSR a jej praktický význam. in: Tománek, J.: Elektrisace československa 1918 – 1928. Nákladem ESČ. Praha 1928. s. 30-31.
- Berger, F.: Československé elektrárny bez práva všeužitečnosti. in: Tománek, J.: Elektrisace československa 1918 – 1928. Nákladem ESČ. Praha 1928. s. 44 – 45.
- Elektrisace Československa. (bez uvedení autora) Sv. 1. a 2. Nákladem sekce všeužitečných elektráren pri ESČ. Praha 1934
- Elektřina v právu soukromém. (bez uvedení autora) Právník 1898. s. 633 – 635
- Hácha, Emil: Koncese. in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. II. sv. Polygrafia. Brno 1932
- Havelka, Jiří: Podniky státní a veřejné. in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. III. sv. Polygrafia. Brno 1934
- Havelka, Jiří: Státní podniky, jejich organizace, správa a rozdíl od podniku a ústavu veřejného. III. Sjezd čsl. právníků v Bratislavě
- Havelka, Jiří: Nástin zásad správního řízení. Vsetečka a spol. Praha 1927
- Havelka, Jiří: Československé železniční právo. Ministerstvo železnic. Praha 1922

- Hoetzel, Jiří: Československé správní právo. Část všeobecná. Řada spisů právnických a hospodářských. Sv. 1. Melantrich. Praha 1934
- Hoetzel, Jiří: Nauka o správních aktech (Zároveň studie o pojmu veřejné správy). Knihovna sborníku věd právních a státních. Bursík a Kohout. Praha 1907
- Hoetzel, Jiří: Vyvlastnění. in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. V. sv. Polygrafia. Brno 1948
- Hoffmann, Josef: Poradní sbory. in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. Sv. III. Polygrafia. Brno 1934
- Hoffmann, Josef / Danek, Josef: Rejstřík československého práva. Nákladem „Československého kompasu“. Praha 1936
- Hrdina, Josef: Československé právo elektrářské. Sbírká spisů právnických a národohospodářských. Sv. IX. Nakladatelství Barvič & Novotný. Brno 1921
- Kašpar, Josef / Šimáček, Radovan: Československé kartely. (Kartelový rejstřík s komentářem, kartelové zákonodárství, obsah tuzemských a mezinárodních kartelových úmluv, seznam kartelových firem a organizací). Hospodářský rozhled. Praha 1934 – 1941 (11. svazků)
- Klapka, Otakar: Veřejná služba a veřejný ústav ve francouzském právu správním a pojem veřejného ústavu v právu československém. Sbírká spisů právnických a národohospodářských. Sv. XXVII. Nakladatelství Barvič a Novotný. Brno 1926
- Klapka, Otakar: Obecní ústavy a podniky. Nakladatelství Richter. Kamenice nad Lípou 1924

- Laštovka, Karel: Československé správní právo. Část zvláštní. I. díl. Melantrich. Praha 1936
- Laštovka, Karel: Připomínky k poslední vládní osnově o poskytnutí užívacích práv pro elektrická vedení na veřejných komunikacích a na cizím majetku a o schvalování elektráren. Správní obzor č. 8/1911. s. 322-334; 349-365
- Laštovka, Karel: Český zákon elektrárenský. Správní obzor č. 6/1919. s. 211an.
- Merkl, Adolf: Obecné právo správní. Sbíрка spisů právnických a národohospodářských. Sv. LI. Díl první. Orbis. Praha / Brno 1932
- Nečas, Jan: Elektrizace Podkarpatské Rusi. in: Tománek, J.: Elektrizace československa 1918 – 1928. Nákladem ESČ. Praha 1928. s. 32.
- Ondruš, Radek: Vybraná rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ve věcech administrativních (1918 – 1948). Linde. Praha 2001 (část o správě energetického sektora)
- Pelc, Ferdinand: Samospráva a soustavná elektrizace. in: Tománek, J.: Elektrizace československa 1918 – 1928. Nákladem ESČ. Praha 1928. s. 21 – 22.
- Prachenský, Vojtěch: Činnost zemského českého správního výboru na poli soustavné elektrizace země. in: Tománek, J.: Elektrizace československa 1918 – 1928. Nákladem ESČ. Praha 1928. s. 11 - 16.
- Rouček, František / Sedláček, Jaromír: Komentář k československému obecnímu zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhard. Praha 1935 (Díl druhý. §§ 285 až 530).

- Schmaus, Gustav: Úprava soustavné elektrisace v československém právu. in: Tománek, J.: Elektrisace československa 1918 – 1928. Nákladem ESČ. Praha 1928. s. 9 – 11.
- Srb, Edvard: Zákony o soustavné elektrisaci republiky československé. Knihtiskárna Albert Krupička. Praha 1926.
- Vancl, Karel: Elektrisace soustavná. in: Hácha, Emil / Hoetzel, Jiří / Weyr, František / Laštovka, Karel (eds): Slovník veřejného práva československého. Polygrafia. Brno 1929. s.
- Vaňouček, K.: Význam všeužitečných elektráren pro soustavnou elektrisaci. in: Tománek, J.: Elektrisace československa 1918 – 1928. Nákladem ESČ. Praha 1928. s. 7 – 9.

b. rakouská a německá

- Adamovich, Ludwig: Handbuch des oesterreichischen Verwaltungsrechts II. (Materiellrechtlicher Teil). 5. Aufl. Springer Verlag. Wien 1953
- Adamovich, Ludwig: Grundriss des tschechoslowakischen Staatsrechtes. (Verfassungs- und Verwaltungsrechtes). Verlag der österreichischen Staatsdruckerei. Wien 1929
- Bauer, Leopold: Energiepolitik unter besonderen der Elektrizitätswirtschaft, in: Handbuch der österreichischen Wirtschaft. Verlag Oesterreich. Wien 1956
- Belian, R.: Welche Stellung sollen Selbstverwaltungen gegenüber dem sich immer mehr herausbildenden Monopol der großen Überlandzentralen einnehmen? Frankfurter Rundschau v. 15. 6. 1913.
- Börner, Bodo (Hrsg.): Das Energiewirtschaftsgesetz im Wandel von fünf Jahrzehnten. Veröffentlichungen des Instituts für Energierecht an der Universität zu Köln. Band 57. Nomos Verlagsgesellschaft. Baden Baden 1987

- Eichhorn, Peter: Zwölf Thesen über das öffentliche Interesse an und in Unternehmen. in: Thiemeyer, Theo (Hrsg.): Öffentliche Bindung von Unternehmen. (Beiträge zur Regulierungsdebatte). Gert von Eynern zum 80. Geburtstag gewidmet. Nomos Verlagsgesellschaft. Baden Baden 1983
- Gröner, Helmut: Die Ordnung der deutschen Elektrizitätswirtschaft. Nomos Verlagsgesellschaft. Baden Baden 1975
- Hunke, Heinrich / Wistemann, Erwin: Gegenwartsfragen der Wirtschaftswissenschaft. (FS Friedrich von Gottl – Ottlilienfeld). Junker und Dünnhaupt Verlag. Berlin 1939
- Hünecke, Günther: Gestaltungskräfte der Energiewirtschaft. Verlag von Felix Meiner. Leipzig 1937
- Kehrberg, Jan, Otto, C.: Die Entwicklung des Elektrizitätsrechts in Deutschland. Der Weg zum Energiewirtschaftsgesetz von 1935. Rechtshistorische Reihe Bd. 157. Peter Lang. Europäische Verlag der Wissenschaften. Frankfurt am Main 1997
- List, Friedrich: Energierecht. Grundriss der Grundfragen. Julius Springer. Berlin 1938
- Mayer, Heinz: Staatsmonopole. Springer Verlag. Forschungen aus Staat und Recht 34. Wien 1976
- Mayerhofer, Ernst: Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst. Wien 1875
- Osterkamp, Karl – Kühne, Karl: Handbuch der Öffentlichen Wirtschaft. Erster Band: Grundsatzprobleme der öffentlichen Wirtschaft. Verlagsanstalt Courier. Stuttgart 1960
- Pauer, Dietmar – Pichler, Harald: Das österreichische Elektrizitätsrecht. 2. Auflage. Leykam Kommentare und Texte. Graz 2002

- Pauer, Dietmar: Das österreichische Gaswirtschaftsrecht. Kommentar zum GWG und europarechtliche Grundlagen. Leykam . Graz 2001
- Schmidt, Herbert (Hrsg.): Energiewirtschaft und Energiepolitik in Gegenwart und Zukunft. Internationale Tagung der Sozialakademie Dortmund. Duncker und Humblot. Berlin 1966
- Schmitz, Hans: Die Sozialpolitik im Autoritären Staat. Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. Wien 1934
- Schraeder, R.: Die gemeindliche Elektrizitätswirtschaft. (Halbreihe B: Wirtschaft. Heft 13). Verlag W. Kohlhammer – Verlag von Felix Meiner. Stuttgart. Berlin. Leipzig 1937
- Winkler, Günther: Das Elektrizitätsrecht. (Gesetzgebung als Instrument der staatlichen Wirtschaftspolitik). Springer Verlag. Forschungen aus Staat und Recht 125. Wien 2000
- Winkler, Günther: Überleitung und Rezeption des deutschen Elektrizitätsrechts. JBl. (1956). s. 573an.
- Winkler, Günther: Das Elektrizitätsrecht. (Gesetzgebung als Instrument der staatlichen Wirtschaftspolitik). Springer Verlag. Forschungen aus Staat und Recht 125. Wien 2000
- Winkler, S.: Die gemeindliche Gasversorgung. (Halbreihe B: Wirtschaft. Heft 13). Verlag W. Kohlhammer – Verlag von Felix Meiner. Stuttgart. Berlin. Leipzig 1937